

ГРОМАДА НРОМАДА

№ 1
січень-
лютий
2000

Керівництво нашого Товариства доручило мені роботу, спрямовану на подальше вдосконалення часопису "Громада". Це поточне завдання виходить далеко за межі добросовісного патронажства. НАШ ЧАСОПИС — не один серед багатьох. Засоби і символи "Громади" підпорядковані прагненню сформувати нову національну форму існування, умови для того, щоб українці Угорщини і їх угорські прибічники згуртувалися в одну велику сім'ю однодумців.

Роль "Громади" полягає в турботливій підтримці української національної спадщини та взаємозв'язків між угорським і українським народами, у формуванні живих зв'язків з Вами, нашими читачами. Торік ми вже розпочали знайомитися один з одним, це робитимемо і в подальшому. У серії "Нові пагіниці" прагнутимемо показати долі поколінь, а посередництвом наших репортажів зможете заглянути в дім тої чи іншої сім'ї.

Але це — далеко не все! Хотілося б, аби Ви і самі брали участь у збагаченні змісту нашого часопису. Ми просили б поетів, перекладачів, що живуть серед вас, надсилати нам свої твори. Початківцям допоможемо, отримані зрілі твори — опублікуємо. Якщо хтось з молодих захоче ознайомитися з вимогами журналістики, може сміливо завітати до нас.

У нашій рубриці, присвяченій сім'ї, зможете поділитися про події у Вашому житті: одруження, досягнуті успіхи в роботі, втрати та інше; з тим, щоб наше товариство разом з Вами могло поради́ти доброму чи поділитися горем. Прочитайте наші запрошення до конкурсів і візьміть участь у тих починаннях, які підказані нашим з Вами спілкуванням. На Ваше прохання Товариство має намір відновити "Вечорниці", з огляду на це "Громада" подасть необхідні роз'яснення.

Надсилайте в редакцію і матеріали під рубрику "Листи читачів". Але зголошуйтеся також і з Вашими проблемами. Переконана, що фахівці з нашого кола можуть допомогти у їх розв'язанні. На сторінках часопису знайдемо місце і для взаємодіючої інформації. Знайте, що можемо розраховувати один на одного.

У наступних шести щогорічних номерах часопису хотіли б порадувати Вас поданою на першій і останній обкладинках галереєю українських ікон і живописних картин святих. Однак насамперед від Вас, Вашої участі залежить, щоб "Громада" була не лише читабельною і колоритною, але й виконувала своє етичне і громадське призначення.

Експертів нашого Товариства доручило мені роботу, спрямовану на подальше вдосконалення часопису "Громада". Це поточне завдання виходить далеко за межі добросовісного патронажства. НАШ ЧАСОПИС — не один серед багатьох. Засоби і символи "Громади" підпорядковані прагненню сформувати нову національну форму існування, умови для того, щоб українці Угорщини і їх угорські прибічники згуртувалися в одну велику сім'ю однодумців.

Але це — далеко не все! Хотілося б, аби Ви і самі брали участь у збагаченні змісту нашого часопису. Ми просили б поетів, перекладачів, що живуть серед вас, надсилати нам свої твори. Початківцям допоможемо, отримані зрілі твори — опублікуємо. Якщо хтось з молодих захоче ознайомитися з вимогами журналістики, може сміливо завітати до нас.

У нашій рубриці, присвяченій сім'ї, зможете поділитися про події у Вашому житті: одруження, досягнуті успіхи в роботі, втрати та інше; з тим, щоб наше товариство разом з Вами могло поради́ти доброму чи поділитися горем. Прочитайте наші запрошення до конкурсів і візьміть участь у тих починаннях, які підказані нашим з Вами спілкуванням. На Ваше прохання Товариство має намір відновити "Вечорниці", з огляду на це "Громада" подасть необхідні роз'яснення.

Надсилайте в редакцію і матеріали під рубрику "Листи читачів". Але зголошуйтеся також і з Вашими проблемами. Переконана, що фахівці з нашого кола можуть допомогти у їх розв'язанні. На сторінках часопису знайдемо місце і для взаємодіючої інформації. Знайте, що можемо розраховувати один на одного.

У наступних шести щогорічних номерах часопису хотіли б порадувати Вас поданою на першій і останній обкладинках галереєю українських ікон і живописних картин святих. Однак насамперед від Вас, Вашої участі залежить, щоб "Громада" була не лише читабельною і колоритною, але й виконувала своє етичне і громадське призначення.

Колектив "Громади"

Степан Ваш

Handwritten signature: Hromada's

Тарас
Яворський
-Лук'янюкНаталія
Драгоманова-
Бартаї

Олексій Ваш

Лада
ДенисоваРоберт
ЛайгутВасиль
ПлоскінаСвітлана
ЛайгутЛюдмила
СлюзкоІгор
Шипайлоа Hromada
мункатársai:Ярослава
Хортяні

ГРОМАДА

ЗМІСТ:

ДЖЕРЕЛА ДУХОВНОСТІ	
“Обніміться ж, брати мої...”	2
“Обернулася в легенду”	3
Шевченкове слово вічне	4
СУСПІЛЬСТВО	
Засідання Змішаної українсько-угорської комісії з забезпечення прав національних меншин	5
Угорсько-українські відносини	6
Дати. Події	7
ЖИТТЯ ТОВАРИСТВА	
“Святкуймо разом Різдво Христове”	8
Мирне, радісне, світле	9
Виставка національних меншин Угорщини	10
День української культури	11
ГАЛЕРЕЯ ПОРТРЕТІВ	
Ганна Ляхович	12-13
ЗАКОРДОННІ УКРАЇНЦІ	
Святкування Маланки в Кошицях	14
Традиційний бал русинів-українців Загреба	15
ІСТОРІЯ	
Україна у Другій світовій війні	16-17
МИСТЕЦТВО	
Національний художній музей України	18
Шевченко-художник	19
ЛІТЕРАТУРА	
Григорій Косинка. “Фавст”	20-21
ДИТЯЧИЙ СВІТ	
“Дзвіночок”	22
СІМЕЙНА СТОРІНКА	23
ЗВИЧАЇ, ОБРЯДИ	
Сиропустна Неділя. Великий Піст	24

ГРОМАДА

Часопис Товариства
Української Культури в
Угорщині

№ 1 (45)

січень-лютий
2000 р.

ВИДАВЕЦЬ:

Товариство української культури
в Угорщині

ГОЛОВА:

Ярослава Хортяні

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Сва Грігаші

ЗАСТУПНИК

ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Степан Ваш

ХУДОЖНИЙ РЕДАКТОР:

Лада Денісова

СПІВПРАЦІВНИКИ:

Наталя Драгоманова-Баргаї

Світлана Лайгут

Василь Пłosкіна

Людмила Слюзко

Ярослава Хортяні

Тарас Яворський-Лук'янюк

ФОТОРЕПОРТЕР:

Олексій Ваш

КОМП'ЮТЕРНИЙ НАБІР ТА ВЕРСТКА:

Олексій Ваш

Ігор Шипайло

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

1066 Будапешт

вул. Зічі Єне, 10.

тел./факс: (36-1) 302-5842

e-mail: muke@matavnet.hu

НОМЕР НАДРУКОВАНО
У ДРУКАРНІ:

“AGROINFORM Kjadó
és Nyomda Kft.”

1096 Будапешт

вул.Собієскі Й., 17.

ВИКОНАВЧИЙ ДИРЕКТОР:

Іштван Бойкі

Номер видано на конгт
Угорського Фонду підтримки
національних та етнічних
меншин

При передруці
посилатися
на “Громаду”

Magyarországi Ukrán
Kulturális Egyesület lapja

ГРОМАДА

На 1 стор. обкладинки українська ікона XII ст. “БОГОМАТИР ВТІЛЕННЯ” (ОРАНТА)

На 4 стор. обкладинки українська ікона “ЧУДО СВ.ГЕОРГІЯ ПРО ЗМІЯ”, XIV ст.

Тарас Шевченко

Л.

Поставлю хату і кімнату,
 Садок-райочок насаджу.
 Посиджу я і походжу
 В своїй маленькій благодаті.
 Та в одині-самотині
 В садочку буду спочивати.
 Присняться діточки мені,
 Веселая присниться мати,
 Давнє-колишній та ясний
 Присниться сон мені!.. і ти!..
 Ні, я не буду спочивати,
 Бо й ти приснишся. І в малий
 Райочок мій спідтиха-тиха
 Підкрадешся, наробиш лиха...
 Запалиш рай мій самотний.

27 вересня (1860
 С.-Петербург)

“Обніміться ж, брати мої...”

З 1992 року Товариство Української Культури в Угорщині щовесни традиційно вшановує пам'ять велета українського духу - Тараса Шевченка. 10-12 березня у Сегеді, Комаромі та Будапешті під гаслом “Обніміться ж, брати мої...” відбудуться вечори, присвячені Великому Кобзарю. Учасники згаданих вечорів одними з перших матимуть змогу ознайомитися з двомовною, українсько-угорською, збіркою поезій Т.Шевченка “ПОСЛАНІЄ”, тільки-но виданою Товариством Української Культури в Угорщині. Пропонуємо читачам скорочений варіант передмови до цієї книги (стор. 4).

Леся Українка

Давня весна

Була весна весела, щедра, мила,
Промінням грала, сипала квітки,
Вона летіла хутко, мов стокрила,
За нею вслід співучії пташки!

Все ожило, усе загомніло -
Зелений шум, веселая луна!
Співало все, сміялось і бриніло,
А я лежала хвора й самотна.

Я думала: "весна для всіх настала,
Дарунки всім несе вона, ясна,
Для мене тільки дару не придбала,
Мене забула радісна весна".

Ні, не забула! У вікно до мене
Заглянули від яблуні гілки,
Замиготіло листячко зелене,
Посипались білесенькі квітки.

Прилинув вітер, і в тісній хатині
Він про весняну волю заспівав,
А з ним прилинули пісні пташині,
І любий гай свій відгук з ним прислав.

Моя душа ніколи не забуде
Того дарунку, що весна дала;
Весни такої не було й не буде,
Як та була. Що за вікном цвіла.

1894 року

"Обернулася в легенду..."

"...Я все марю про Єгипет... вже, видно, мені на роду написано бути такою princesse lointaine, пожила в Азії, поживу ще в Африці, а там... Отак все посуватимусь далі й далі – та й зникну, обернуся в легенду..."

Леся Українка

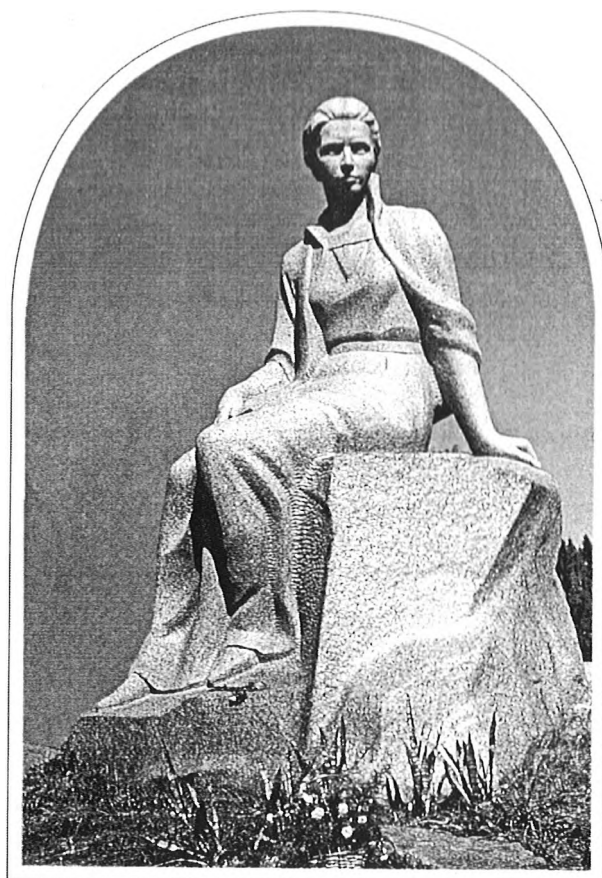
28 серпня 1970 року радянський астроном Т.Смірнова відкрила нову малу планету № 2616, що дістала назву в честь Лесі Українки. Відтоді ця невід'ємна частина Сонячної системи називається:

мала планета (2616) LESYA.

Це відкриття було затверджене Центром малих планет (Смітсоновська астрофізична обсерваторія США):

„DISCOVERED 1970 AUG. 28 BY T.M.SMIRNOVA AT THE CRIMEAN ASTROPHYSICAL OBSERVATORY.

NAMED FOR LESYA UKRAINKA, THE PEN NAME OF LARISA PETROVNA KOSACH (1871-1913), AN OUTSTANDING UKRAINIAN POETESS, PLAYWRIGHT AND LITERARY CRITIC.”

ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО ВІЧНЕ

Тарас Шевченко — це ім'я знайоме не тільки кожному українцеві, його знають у всьому світі, справедливо ототожнюють з Україною, з її історією і долею українського народу. Але Шевченко належить не тільки Україні, а й всьому людству, хоч кожне його слово — про Україну. Загальнолюдське значення поезії Шевченка полягає саме в тому, що вона дала українському народові розуміння його долі, потреб і завдань перед обличчям майбутнього з погляду загальнолюдської історії, загальнолюдських завоювань розуму і духу. Він, як і кожний геній, збагатив духовну світову скарбницю. Давши людству краще з українського, він водночас дав Україні краще з уселюдського. Поезія Тараса Шевченка давно стала нетлінною і важливою частиною духовного естау українського народу. Шевченко для нас — це не тільки те, що вивчають, а й те, чим живуть, з чого черпають сили і надії. У глибини майбутнього посилав він нам свої непорушні заповіді.

Свою Україну любіть
Любіть її во время люте
В останню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Україну він любив, за Україну стояв, за Україну себе віддав не тому, що хотів її підняти над іншими народами, а тому, що хотів бачити її рівною з іншими в історії світової.

Тарас Шевченко був пророком і ніжним ліриком. Він один із найбільших у світі співців жінки й

матері, дитячої невинності й дівочої краси, поет євангельського милосердя й прощення, повноти людської великодушності, поет єднання людини з людиною, з природою і світом.

Опубліковані в книзі вірші — вибране із Кобзаря, книги, яку український народ поставив на перше місце успадкованих з минулого національних духовних скарбів. То є наша святиня, національна Біблія. У Кобзарі поет висловив насамперед самого себе, свою особистість, від першого до останнього рядка книга виповнена індивідуальним поетовим почуттям. Тут його, Шевченків темперамент, його щира й беззахисна у своїй відкритості душа. Тут думки — ним вистраждані, кривди — ним пережиті, його дитинство, молодість, роки заслання і останні роки життя. Доля поета тісно переплітається з долею України. У ліриці й поемах Шевченка український народ упізнав свою душу, прочитав свою історію, прозирнув у своє майбутнє. У віршах Шевченка скрізь чується палка любов до батьківщини. Саме з цієї любові виросла правда, вогненна поезія поета. Це синівське почуття й живило той сильний дух протесту проти поневолення України. Послання „І мертвим і живим...“, яким відкривається наша збірка вибраних віршів Шевченка, перейнята вболіванням за рідний край, думою про його долю. Обурення поета злочинами панів-недолюдків, їх пихатістю, зневаженням рідної культури, мови не знало меж. Послання — постичний твір мо-

гутньої ліричної сили, в якому відображено не тільки соціальні ідеї поета, але і його суспільні почуття, болісне шукання виходу з трагічних суперечностей доби, пристрасне бажання не в майбутньому, а вже тепер полегшити долю народу. Послання — це звернення і до нас, теперішніх українців, заради збереження вільної України закликає нас до єдності, якої так бракує і нашому поколінню.

І оживне добра слава,
Слава України,
І світ ясний, неувечірній
Тихо засіє...
Обніміться ж, брати мої
Молю вас, благаю.

Багато видатних людей світу з глибокою пошаною висловлювалися про великого українського поета. „Я радий, що можу дати свій голос до тих, хто вшановують великого українського поета Тараса Шевченка. Ми вшануємо його за великий внесок у культуру не тільки України, яку він так любив і так промовисто описував, а й культуру світу. Його творчість є благородною частиною нашої історичної спадщини“, — так говорив про нього Джон Кеннеді, президент США. Виданням збірки „Послання“ ми віддаємо і нашу шану Тарасу Шевченкові, надіємось, що українські та угорські читачі знаходитимуть в ній синтез народного і вселюдського досвіду, адже його поезія невичерпна, Шевченкове слово вічне.

Ярослава Хортяні

УГОРЩИНА-УКРАЇНА: ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Ще у 1991 році між Україною і Угорщиною укладено "Декларацію про принципи співробітництва по забезпеченню прав національних меншин". З метою сприяння повнішій її реалізації діє Змішана українсько-угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин.

Дев'ять засідань цієї комісії відбулося 16-17 грудня в Будапешті. Співголовили на ньому Голова Державного комітету України у справах національностей та міграції Микола Рудько і Політичний держсекретар Міністерства закордонних справ Угорської Республіки Жолт Неймет. У засіданні взяли участь Голова ДОСУУ і ТУКУ Ярослава Хортяні, Голова Культурної спілки угорців Закарпаття Мікловш Ковач, Посол України в Угорській Республіці Орест Климуш та інші особи.

За підсумками засідання Микола Рудько і Жолт Неймет підписали відповідний протокол, який містить аналіз рекомендацій, сформуованих на попередньому, Восьмому засіданні, а також рекомендацій, що їх слід реалізувати обома сторонами у справі забезпечення прав національних меншин.

На прес-конференції з участю Миколи Рудька, Жолта Неймета, Ярослави Хортяні і Мікловша Ковача підбито підсумки роботи комісії. За висловом Жолта Неймета, комісія є інструментом, що слугує розв'язанню завдань, пов'язаних із забезпеченням прав української меншини в Угорщині і угорської — в Україні. Політичний держсекретар висловив задоволення з приводу результатів виборів Президента України, адже "Україна обрала не лише Президента, але й зовнішньо-політичну орієнтацію", підтвердивши лінію на своєінтеграцію країни.

Незважаючи на певні труднощі і важкі наслідки повені в Закарпатті, угорсько-українські відносини в 1999 році були зразковими. Та солідарність, що проявилася з боку угорського і українського народів під час ліквідації повені в Закарпатті, призвела, — сказав Жолт Неймет, — до поглиблення зв'язків між Угорщиною і Україною.

Характеризуючи прийняті комісією рекомендації, Політичний держсекретар звернув увагу на те, що вони фіксують право представників національних меншин навчатися і складати іспити рідною мовою. Жолт Неймет підкреслив і важливість зафіксованого у Протоколі положення про доцільність від-

криття кафедр україністики в ЕЛТЕ і Дебрецені, інституту україністики при ТУКУ. Загалом, — підкреслив Жолт

II. У ГАЛУЗІ ОСВІТИ.

Сторонам рекомендується гарантувати, щоб стосовно національних меншин не приймалися такі нормативні акти, які б зужували їх освітні права.

Неймет, — робота комісії відбувалася в дуже конструктивній обстановці.

Засідання пройшло під знаком розгляду можливостей реалізації права на національно-культурну автономію, надання якої передбачено "Законом про національні меншини в Україні", — відзначив Микола Рудько. Позиції сторін щодо формування такої автономії були ідентичними, певні різниці спостерігалися хіба-що в підходах, яка інколи набувала лінгвістично-філологічного характеру. Скажімо, — пояснював співиголова української частини комісії, — угорці інколиють поняття "освітній округ", ми ж — "освітня система, що має на увазі освіту молоді, починаючи з дитсадка і завершення університетом. Микола Рудько висловив задоволення з приводу відкриття двох кафедр україністики у ВУЗах Будапешта і Дебрецена, а також інституту українознавства при ТУКУ.

Наш кор.

З РЕКОМЕНДАЦІЙ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ КОМІСІЇ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Угорській частині рекомендується вивчити, в якій формі можливе забезпечення прізвищ, імен та по-батькові українською мовою в посвідченнях особи угорських громадян української національності і у випадку, коли вони не мають двомовного свідчення про народження, а також вивчити можливість видачі таких свідчень в Угорщині при народженні дитини на прохання батьків.

Змішана комісія рекомендує, щоб нові закони, які будуть прийняті в двох країнах, і в подальшому забезпечували вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин.

Сторонам рекомендується забезпечувати необхідну матеріальну та моральну підтримку ... української меншини, що проживає в Угорщині.

Угорській стороні рекомендується зробити можливим отримання приміщення, що відповідає усім вимогам, для Республіканського органу самоврядування українців.

Угорській стороні рекомендується сприяти відкриттю кафедри україністики у Будапештському університеті ім. Лоранта Етвенна та у Дебреценському університеті ім. Лайонна Кошута.

Угорській стороні рекомендується підтримати наміри ТУКУ стосовно створення власного дослідного інституту україністики.

Угорській стороні рекомендується при наявності побажання, незалежно від кількості бажаючих, принаймні раз на квартал забезпечувати можливість для складання іспиту з української мови в акредитованих екзамінаційних центрах.

III. У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ.

Сторонам рекомендується сприяти відзначенню знаменних подій в історії України та Угорщини.

Підтримати ініціативу ТУКУ стосовно щорічного проведення Днів української культури в Угорщині.

Підтримати ініційоване ТУКУ встановлення меморіальної дошки на території Абатства в м. Тіхань для увічнення пам'яті дружини угорського короля Андраша і Анастасії.

Угорській стороні рекомендується сприяти облаштуванню приміщення бібліотеки при Товаристві української культури Угорщини.

Угорській стороні рекомендується згідно з її можливостями підтримувати й надалі встановлення каплиці, ініційоване ТУКУ.

Сторонам рекомендується продовжувати надання матеріальної підтримки угорськомовній пресі в Україні та українськомовній — в Угорщині.

Сторонам рекомендується фінансово сприяти виданню угорською мовою антології українських поетів і письменників та українською мовою — антології угорських поетів і письменників.

Угорській стороні рекомендується підтримати трансляцію програм українською мовою в програмі "Рондо" на телеканалі MTV-1 Угорського телебачення.

УГОРЩИНА ВІТАЄ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНИ

Україна йде по шляху до сучасної Європи, що підтвердили і нещодавні вибори Президента, — сказав 5 січня на першій в 2000-му році прес-конференції в Будапешті Міністр закордонних справ Угорщини Янош Мартоні. Ми вітали, вітаємо, вітатимемо і підтримуватимемо євроінтеграційні прагнення України, — підкреслив Янош Мартоні.

Що стосується двосторонніх зв'язків, Угорщина буде й надалі зміцнювати добросусідські відносини з Україною, забезпечуючи це і на найвищому рівні, — підкреслив керівник угорського зовнішньополітичного відомства.

УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ ЗУСТРІЧІ НА НАЙВИЩОМУ РІВНІ

У 2000-му році намічено візит Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана і Голови Державних Зборів Угорщини Адера Яноша в Україну — повідомив журналістам Заступник Держсекретаря Міністерства закордонних справ Угорщини Габор Багі. У цьому ж році у рамках самміту Центрально-Європейської ініціативи, що пройде в Угорщині, відбудеться зустріч Президентів Угорщини і України, а також візит Міністра закордонних справ України в Будапешт.

Таку домовленість досягнуто в ході консультативних переговорів, які у рамках міжміністерських зв'язків провів 18-20 січня в Будапешті Заступник міністра закордонних справ України Дмитро Ткач. Мета консультацій — зробити інтенсивнішими двосторонні відносини у період, що настав після виборів Президента України, який і надалі дотримуватиметься євроінтеграційного курсу України.

Відповідаючи на запитання кореспондента, Габор Багі відзначив, що угорсько-українська договірно-правова база є однією з найкращих і не потребує у ході візитів укладання особливих двосторонніх угод, яких за період після зміни ладу підписано понад 60. Важливим завданням обох сторін, — додав Дмит-

ро Ткач, — є чимповніша реалізація закладених в українсько-угорських міждержавних угодах можливостей, насичення їх конкретним змістом.

Під час перебування в Будапешті Дмитро Ткач мав зустріч з Міністром закордонних справ Угорщини Яношем Мартоні, провів консультативні переговори в Канцелярії Прем'єр-міністра Угорщини, а також у Відомстві в справах закордонних угорців. Як повідомив кореспонденту "Громади" Дмитро Ткач, у ході зустрічі з Яношем Мартоні детально обговорено питання наступного візиту в Україну Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана, а також низку тем українсько-угорського співробітництва, зокрема в аграрній сфері, енергетиці, облаштування прикордонної інфраструктури.

ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Відносно меншій, ніж очікувалось, негативний вплив російської кризи, тривала присутність угорських підприємств на українському ринку, робота майже 300 спільних підприємств — ось деякі стабілізаційні фактори в угорсько-українських торгово-економічних зв'язках. Нового імпульсу їм надасть візит у Київ Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана, запланований на кінець лютого. Так висловився на конференції "Актуальні питання угорсько-російської і угорсько-української торгівлі", що відбулася 15 лютого в Будапешті, Заступач Головного відділу Міністерства закордонних справ Угорщини Іштван Томані.

Торік товарообіг між Угорщиною і Україною, — зазначалося на конференції, — склав 392 мільйони доларів США, у т. ч. український експорт — 271 мільйон доларів,

що на 2,4% більше, ніж у 1998 році. Помітною тенденцією у роботі спільних підприємств стали вигідність переробки ними сільськогосподарської продукції, поставка обладнання з розливу, упакування. На думку учасників конференції, у якій взяли участь представники 250 підприємств Угорщини, перспективними в угорсько-українському економічному співробітництві є також інвестування в українські вільні економічні зони, реалізація програм прикордонного співробітництва, спільне використання можливостей міжнародних фінансових джерел.

ПЕРЕД КИЄВОМ — СТАРІ-НОВІ ВИКЛИКИ ЧАСУ

"Нині Ющенко у громадському житті України — один з тих його рідкісних учасників, чия діяльність користується відносною повагою в суспільстві. З його іменем, крім усього, пов'язане введення і сьогодні навидовиж міцної національної валюти, а також те, що минулорічний російський обвал не потягнув за собою на дно і Україну" — така характеристика дається новообраному Прем'єр-міністру України в одному з номерів угорської газети "Нопі Модьорорсаг". Не другорядним є і те, — йдеться в оглядовій статті "Перед Києвом — старі-нові виклики часу", — що колишнього голову Національного Банку вважають добрим фахівцем і в західних колах.

Крім збереження дуже крихкого грошово-платіжного балансу, одним із найголовніших викликів для Ющенка, — підкреслюється в публікації, — буде знешкодження часової міни, що "цокас" під російсько-українськими економічними зв'язками. Спів-

робітництво Москви і Києва сягнуло критичного рівня — через українські неплатежі росіяни погрожують, що припинять поставку енергоносіїв і побудують нафтопровід в обхід України. Найближчим часом це буде для Києва величезною мукою, але згодом може обернутися тим позитивним наслідком, що припиниться одностороння енергозалежність: вже проходять обнадійливі переговори про поставки нафти і газу з Казахстану, Туркменії, Азербайджану, — зазначається наприкінці статті.

Зустріч Посла України в Угорській Республіці
О.Климуша з Президентом УР Арпадом Гьонцем

УГОРСЬКИЙ МІЛЛЕНІУМ

2000-ий рік для Угорщини — мілленіумний: 1000-у років тому засновано угорську державу. Офіційний старт серії святкових заходів дано 21 грудня 1999 р., коли Президенту Угорської Республіки Арпаду Гююцу першому вручено пам'ятний прапор, спеціально виготовлений до мілленіуму. Такий же прапор 2 січня ц.р. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан передав містечку Байот, заснованому ще в період правління угорського вождя-князя Арпада.

У перший день 2000-го року відбулося широкомасштабне ювілейне торжество, пов'язане з перенесенням Святої Корони — історичної реліквії Угорщини — з Національного Музею у будівлю Національних Зборів, де вона зберігатиметься у наступні роки. Третього січня у Будапештському оперному театрі новим твором "Симфонія Гунгарорум" відкрилася

музична частина святкових заходів. Торжества триватимуть до 20 серпня 2001 року — Дня національного свята Угорщини, що відзначається щороку в честь засновника угорської держави — Святого Іштвана.

ПРО НАС ПИШУТЬ

"При аналізі чинників успіхів української громади в Угорщині слід окремо назвати три чинники. Громада зуміла об'єднати та включити до своїх структур чимало представників найновішої еміграції. До значної міри це вдалося зробити спершу допомогою цим новоприбулим особам, які з часом включились у громадську працю. Другий чинник — це розуміння політичного життя держави та вміння користуватися системою, влаштованою угорськими державними чинниками, які позитивно наставлені до національних меншин, котрі проживають в Угорщині... Врешті, треба

також відзначити організаційний хист пані Хортяні, яка вміло та по-товариськи керує цією громадою, має доступ до урядових чинників та розуміє політичні та культурні можливості". Таку оцінку дає нашій громаді видання "Обіжник" (№ 1, січень, 2000р.) Світового Конгресу Українців.

Розширену інформацію про наше товариство подав "Бюлетень Світового Конгресу Українців" (№3, 1999-2000р.р.), а весь номер "Бюлетеня" Європейського Конгресу Українців (жовтень, 1999 р.), присвячений згаданому проведенню в Будапешті Європейської конференції української молоді. Розлоге інтерв'ю з Ярославом Хортяні опублікували київська газета "Україна молода" та закарпатська обласна "Старий замок". "Назустріч долі" — таку назву має публікація ужгородського часопису "Вісті тижня" про українську громаду. Її автор — один з ініціаторів створення в Угорщині українського товариства Каміла Найманер.

Березень

КАЛЕНДАР ДАТ І ПОДІЙ

9 1814 року народився апостол української волі, поет, художник Тарас Шевченко. Помер 10 березня 1861 року.

14 1821 року народився Петро Селецький — український композитор, історик, вчителями якого були Ференц Ліст та Фелікс Мендельсон.

16 1876 року народився український художник Микола Буратчик, який першим почав вивчати Шевченка як художника. Буратчик — засновник Української Академії Мистецтв.

22 1842 року народився Микола Лисенко, основоположник української класичної музики. Автор опер: "Чорноморці", "Наталка-Полтавка", "Різдвяна ніч", "Тарас Бульба" та опер для дітей "Коза-Дереза", "Пан Коцький", "Зима і Весна". Автор музики на вірші відомих українських поетів — Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка.

27 Міжнародний День театру

29 1881 року народилася українська поетеса і педагог Марій-

ка Підгірянка (Леперт-Домбровська). Першу збірку її віршів "Відгуки душі" благословив Іван Франко. Про Підгірянку кажуть, що вона була "наснажена Карпатами". * * *

5 1950 року загинув Тарас Чупринка (Роман Шухевич), командир Української Повстанської Армії.

8 Міжнародний жіночий день.

15 1848 року розпочалася визвольна боротьба в Угорщині — Угорське національне свято.

17 1917 року з'їзд представ-

ників українських партій та організацій обрав Центральну Раду — перший парламент України на чолі з Михайлом Грушевським.

18 1644 року народився гетьман України Іван Мазепа. Помер 2 жовтня 1709 року.

26 1992 року в столиці Угорщини — Будапешті — відкрито посольство незалежної України.

27 1676 року народився угорський трансильванський князь Ференц Ракоці.

Квітень

КАЛЕНДАР ДАТ І ПОДІЙ

3 1796 року народився український співак і диригент Прокіп Підгородницький.

3 1908 року народився Степан Олійник — український поет-сатирик. Видано понад 30 його книг.

3 1918 року народився український письменник Олесь Гончар, автор роману "Собор".

9 1864 року народився український поет Павло Грабовський.

11 1905 року народився угорський поет Йозеф Оттіло. День поезії в Угорщині.

14 1887 року народився скульптор і режисер Іван Каналерідзе. Автор пам'ятників Тарасу Шевченку, Григорію Сковороді, княгині Ользі, Ярославу Мудрому.

15 1855 року народився Кость Паньківський, громадський ді-

яч, видавець. За знайомство з Іваном Франком був виключений зі Львівського університету.

23 1564 року народився Вільям Шекспір — англійський поет-драматург. Помер 23 квітня 1616 року.

23 1616 року помер іспанський письменник Мігель Сервантес. Народився 1547 року.

23 1891 року народився Олександр Багрій — історик української культури, дослідник творчості Шевченка.

26 1861 року була поставлена перша українська опера С.Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм".

29 1881 року народилася українська драматична актриса і співачка Катерина Рубчакова.

30 1505 року народилася Настя Лисовська, відома як

Роксолана, улюблена жінка турецького султана Сулеймана Великого. Життя цієї українки — справжня легенда.

30 2000 року Воскресіння Христове — свято Великодня за православною церквою.

4 1841 року народився Анатоль Левицький, польський історик, автор досліджень про минуле України.

7 Благовіщення Пресвятої Богородиці.

8 1929 року радвладною заборонена Українська автокефальна православна церква.

11 Міжнародний день визволення в'язнів фашистських

концтаборів.

16 1710 року гетьманом України обрано Пилипа Орлика — автора першої Конституції України.

18 Міжнародний день пам'ятників та історичних місць.

21 1775 року Катерина II ввела в Україні кріпосне право.

22 День Землі.

26 1881 року народилася Христина Алчевська — українська громадська діячка.

26 1986 року сталася Чорнобильська трагедія. День Чорнобильської трагедії.

27 1909 року в Петербурзі вийшов у світ перший український політичний журнал російською мовою "Украинский вестник".

28 Всесвітній день поріднених міст.

"СВЯТКУЙМО РАЗОМ РІЗДВО ХРИСТОВЕ"

Цьогорічне Різдво Христове було надзвичайним — ювілейним, 2000-им. Відзначити його за українською православною традицією Державний орган самоврядування українців Угорщини (ДОСУУ) і Товариство української культури в Угорщині (ТУКУ) вирішили в просторому приміщенні Болгарського Будинку культури.

Тут за святково прикрашеними столами 8 січня зібралося близько 200 членів ТУКУ і депутатів українського самоврядування, прихильників української культури. На це велике "сімейне" свято прибули десятки родин. Рідкісна нагода відзначити у "розширеному" складі Різдво Христове трапилося у Хортянів і Лайгутьів: до доньок і їх сімей з України у Будапешт приїхали батьки. Поповнення було і у Греків — кою них з радісним обличчям можна було бачити бабусю Ліліан Грексін — співачки з тріо "Русалка". До речі, саме бабуся Ганна, а також Людмила Слюзко приготували для гостей головну страву — кутю, яка вдалася на славу. Для того, щоб під час вечері гості могли поласувати і українськими варениками, у співдружності з Наталією Ваш немало постаралися Наталя Драгоманова і Марія Плоскіна.

Взагалі ж, столи, хоч і не ломилися від яств, манили вишуканістю і різноманітністю страв. Крім

холодних закусок, гурмані мали можливість скуштувати мадярські і болгарські страви, українські борщі і вареники, а також солодощі, холодні і міцні напої. Багато-хто збагатив стіл вином чи наливкою власного виробництва, самостійно виготовленими тістечками, прикрасами. Добре почувалися у гурті з членами ТУКУ й ДОСУУ і дипломати українського посольства, очолювані керівником дипломатичної місії в Будапешті Орестом Климушем, члени їх сімей. Можна тут було побачити і багаторазового чемпіона України і Угорщини з тенісу Йосипа Крочка з дружиною, і учасника усіх Різдвяних торжеств Товариства д-ра Дьєрдя Медьєрі... Та хіба всіх назовеш?

Доброго настрою присутнім додавали дії, що відбувалися на сцені біля святково прикрашеної ялинки. Від імені керівництва ТУКУ і ДОСУУ Голова цих організацій Ярослав Хортяні щиро привітала усіх з величчям празником Різдва Христового.

— Ми з вами вже не перший рік збираємося на

незалежно від національності чи походження. Успадкувавши традиції від наших батьків, ми прагнемо передати їх нашим дітям. Голова ТУКУ і ДОСУУ побажала присутнім здоров'я, щастя, сімейної злагоди. "Хай у 2000-ому році Бог благословить Вас і Вашу родину! Хай дух Ісуса Христа оберігає Вас у Новому році! Христос рождається!" — проголосила під завершення Ярослава Хортяні.

Сердечно привітали всіх з Різдвом Христовим і керівники Столичного та місцевих органів самоврядування українців — д-р Катерина Піллер (Будапешт), Єлизавета Ладані (4-й район Будапешта), Юрій Кравченко (Комаром), Наталія Шайтош (Сегед).

це найближче нашому серцю свято, яке за традицією відзначаємо у січні, — говорила Ярослава Хортяні. — Різдво Христове це, перш за все, сімейне свято. А ми з вами вже давно одна велика сім'я, яка збирає навколо себе тих, хто шанує нашу віру, мову, культуру, традиції,

Аж ось на сцені — ведуча обрядових вечорів Людмила Слюзко, а з нею — інші дійові особи Різдвяного дійства: тріо "Русалка", старша і молодша групи Недільної школи, співачка Ганна Ляхович. Звучать предковичні, що і нині живі, колядки "Дивная новина...", "У Віфлеємі — новина", угорська "Бетлегем, бетлегем", українська "Тиха ніч". Ну, й як тут обійтися без вертепу?! І вже група Недільної школи посередництвом "Школярського вертепу" вводить гостей свята в атмосферу прабатьківського народного духовного дійства з традиційними персонажами: "чортом", "циганом", "Бабою Ягою", яким протистоять "школярі", "козак" і "колядники". А тут і "Святий Миколай іде" — таку ще одну інтермедію ("ангел", "люцифер", "Миколай") демонструють учні молодшої групи. На завершення ж линуть святково піднесені мелодії естрадного квартету "Контраст" (м.Долина, Івано-Франківська область), що змінюються українськими народними піснями.

Аж до пізньої ночі тривали забави, танці, веселощі. Нинішнє Різдво зблизило всіх учасників вечора, додало радощів, нових сподівань на кращу долю.

МИРНЕ, РАДІСНЕ, СВІТЛЕ

Як дерево з кожною весною пускає у ріст нові гілочки, так ТУКУ у своїй діяльності з кожним роком розростається у своєму розвитку, даючи простір для прояву ініціативи й самостійності всіх, хто

працює для української культури й освіти, збагачення угорсько-української культурної традиції.

Ще на зорі своєї діяльності ТУКУ започаткувало святкування Різдва Христового у двох варіантах — українському православному і угорському римо-католицькому. Вони різняться хіба що деталями, що не затіняють головного — народження високого духу. Для всіх це — свято мирне, радісне, світле.

Таким воно було й 16 грудня у пишній “Дзеркальній залі”, що в будинку по вул. Академія, 1-3, де Столичний орган самоврядування українців влаштував Різдвяний вечір за угорською традицією, перебравши її у ТУКУ.

“Ми з радістю приймаємо цю традицію від ТУКУ”, — наголосила у вітальному

виступі при відкритті свята Голова Столичного органу самоврядування українців д-р Катерина Пиллер. Щиро привітали гостей, яких зібралося близько сотні, вона побажала всім радісних Різдвяних свят, здоров’я, щастя і миру.

На авансцені — ведуча програми Людмила Спозко, яка говорить про багато в чому аналогічні традиції відзначення Різдва двох народів — українського і угорського. Виразний, наочний приклад поєднання двох, за духом однакових, але із своїми особливостями свят, продемонстрували артистки, виконавці ТУКУ Ніколетта Хортяні і Мілія Грекса. Дівчата народилися, живуть в Угорщині і однаково талановиті, вільно засвоюють культуру угорського й українського народів, по-своєму інтерпретуючи їх духовні цінності у вико-

нуваних ними піснях.

“Добрий вечір, тобі, пане господарю!” — з двох голосів невимушено зливається в одне милозвучне русло українська обрядова пісня у виконанні дуєту, квінтесетія якої — “Ой, радуйся земле, син Божий народився!” — оволодіває залом. І вже лине угорською “Тиха ніч, дорога свята ніч” — музичний твір цієї ж тематики. Взагалі ж, увесь концерт був сплетений в один багато-

барвний вінок обрядових народних творів різдвяного циклу — у традиційному і сучасному виконанні. Колядки українські і угорські, вітчування і віршування біля ялинки — майже все було у цей Святвечір, як у великій, дружній сім’ї. Зробити його таким наближенням до справжнього допомогли співачки ТУКУ Ганна Ляхович, Ольга Берегасзі, майстер читання угорських поетичних творів, добрий друг українців, актор Роберт Горай, учні Школи музичного мистецтва (кер. — Ганна Сабо).

Під завершення програми у мерехтливому від різдвяних вогнів святковому приміщенні всіма піднесено виконується колядка, в якій славиться новонароджений Син Божий, що несе спасіння, радість душі.

Естафета відзначення Різдва “по-угорськи”, заснована ТУКУ, передана Столичному органу самоврядування українців. Ця естафета, бачиться, опинилася в нащадкових руках.

Пагінець, пушений у ріст Товариством української культури в Угорщині, набирає силу. І це радує.

Наш кор.

РІЗДВ'ЯНИЙ ГАЛА-КОНЦЕРТ У БУДАПЕШТСЬКІЙ ОПЕРІ

На порозі 2000 року, 26 грудня минулого року, на другий день Різдва, у приміщенні Будапештської Державної опери було влаштовано Різдвяний концерт, який транслювався на 15 країн світу. Концерт мали змогу дивитися і слухати близько 2 мільярдів телеглядачів, зокрема у Китаї, Росії, США, Беларусі, Німеччині, Україні.

Головним героєм різдвяного дійства стала скрипка — національна гордість угорців. У мелодіях, що народжуються з-під смичка цього “інструмента диявола”, втілюється національна музична традиція Угорщини, яскравого забарвлення набувають музичні твори світової класики.

Квінтесенсія концерту — виступ всевітньовідомого “100-членного циганського оркестру”, чия занепокоєна музика вперше прозвучала зі сцени Будапештської Державної опери, яка за словами монарха Австро-Угорщини Франца-Йосифа “менша розмірами, але красивіша за будівлю Віденської опери”.

Заснований 15 років тому унікальний ансамбль циганів — єдиний такого роду в Європі: кожен його учасник — першокласний соліст. У його складі — кілька сімейних династій: дід, батько і син, а також 6-річний юнечко-райко і 80-річний примаш.

У Різдвяному гала-концерті скрипалів “100-членний циганський оркестр” продемонстрував спеціально підготовлену програму, сплетену з традиційних циганських мелодій, що набули сучасного неповторного звучання. У 60-хвилинному концерті (ведучий — знаменитий кінорежисер, лауреат “Оскара” і багатьох міжнародних премій Іштван Сабо) твори народного і класичного мистецтва продемонстрували також всевітньовідомі “Будапештський Клезмер Бенд” і “Квартет гусярів Бартока”.

НОВА СТОРІНКА В ЛІТОПИСІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ УГОРЩИНИ

Із виставки образотворчого мистецтва національних меншин Угорщини

“Збереження будь-якої меншини і її культурної ідентичності немислиме без власної творчої інтелігенції. Без слів,

ської меншини та її художників. Демонстровані на виставці художні полотна “Свято-Покровська церква на Подолі” Лади Віг-Денисової, “Вечірній Будапешт”

Олександра Гембіка, “Фазан” Надії Пункаш є всього-навсього мозаїчним фрагментом з їх багатотворчої палітри. У своїй картині Лада Віг-Денисова майстерно зафіксувала не лише унікальний архітектурний об’єкт, виконаний у стилі українського барокко, але й передала дух національного світовідчуження. Таїною кіс під “Вечірнього Будапешта”. Притягує зір, живить уяву мальовничий фрагмент

Письменник Тібор Дюркович відкриває виставку

кольорів, мелодій сірими б здавалися будні. Свята ж об’єднують людей і спільноти, але без естетичних цінностей свята перетворювалися б лише у мало-значимі гуляння. Світопочування вітчизняних національностей засвідчує, що вони тільки такого митця, творця вважають своїм, якого до більшої чи меншої громади прив’язує не лише усвідомлення свого походження, але й вся мистецька праця”.

Ці слова д-ра Тошо Дончева, Голови кураторіуму Фонду “За національні й етнічні меншини Угорщини”, адресовані учасникам виставки образотворчого мистецтва 13 меншин Угорщини, що відкрилася 18 грудня в будапештському замку “Зічі”, у повній мірі стосуються й україн-

Художник Л.Денисова біля української експозиції

жньої природи, зображений на гобелені “Фазан”, старанно виконаний чутливою рукою.

І все ж, українські твори промовисті не тільки своїми естетично-чуттєвими якостями. На виставках подібного роду картини українських художників до цього часу ще не експонувались. Були інші експозиції — персональні чи групові, — однак вони не репрезентували українську громаду у сузір’ї живописців — представників національних меншин. Нинішня ж проба сил була не просто деб’ютом окремих художників, але й демонстрацією спроможності української громади являти громадськості художні дива, не бачені досі на теренах Угорщини. Адже на першій груповій виставці образотворчого мистецтва національностей, що відбулася в 1994 році у м. Бая, серед більш як 70 художніх полотен представників 8-ми національностей українського не було жодного.

Тому українська експозиція на виставці в “Зічі” стала важливою подією з тієї точки зору, що започатковує нову — образотворчу — сторінку в літописі культури українців Угорщини. Вона засвідчує: в українській громаді з’явилися художники, які можуть її гідно репрезентувати, уособлюючи українське національне мистецтво в Угорщині. Є підстава сподіватися, що під дбайливим крилом ТУКУ й українського самоврядування йтимуть у світ широкі нові і нові твори художників з яскраво вираженою творчою і національною самобутністю.

У відкритті виставки, що проходила в рамках “Дня меншин” і тривала до 23 грудня, взяла участь Прем’єр-міністр Угорщини Віктор Орбан, керівництво ДОСУУ і ТУКУ, представники національних і етнічних меншин.

Наш кор.

ПРО ЛЕСЮ УКРАЇНКУ — НА ЄГИПЕТСЬКИХ ФЕСТИВАЛЯХ

Єгипет став в Угорщині модною темою. Два роки поспіль поєднують влаштовуються багатоденні фестивалі, на яких відомі дослідники, академіки розповідають про життя в долині Нілу, коптську, ісламську культуру і, зрозуміло, про культуру періоду фараонів. Про такі широкомасштабні заходи повідомляли з Сейкешфегервара, Дьєри, Сомбатгея і, насамкінець, з Пейча.

Однією з неодмінно запрошуваних лекторів на фестиваліх була поетеса, перекладачка Єва Грігаші, яка першою взялася за художній переклад з ієрогліфічних знаків на угорську давньоєгипетської поезії. Її виступи, по-суті, є авторськими вечорами, на яких переклади подаються в магнітофонних записках, по відео чи у власному виконанні.

На здивування публіки, про що свідчать і відгуки преси, вона свої виступи розпочинає українськими класиками, твори яких перекладала і які проявляли інтерес до древнього Єгипту. “Ці високопрофесійні письменники і поети, — каже Єва Грігаші, — вже наприкінці позаминулого століття з науковою ґрунтовністю були обізнані з результатами тоді ще молодого єгиптології”. (Шампольон лише у 1822 році розкрив секрети ієрогліфів!).

Особливо виділяє єгипетську поезію Лесі Українки — справжньої перлини світової літератури. Зразком і спадкоємицею великих попередників вважає вона що поетеса, яка однією з перших серед перекладачів на підставі наукових розробок німецьких єгиптологів подала своє трактування староегипетської поезії.

Гарячі оплески супроводжують чудові вірші циклу Лесі Українки “Весна в Єгипті”, “Хамсин” і чи не півкраси чекає на вихід книги Єви Грігаші, в якій вміщено поезії єгипетського циклу Лесі Українки, аналіз останнього, єгипетського періоду натхненної творчості померлої в молодому віці поетеси, подано віднайдене перекладачкою-дослідницею місце перебування Лесі Українки в Єгипті.

Ласло Г.Гегедюш, Пейч.

“РУСАЛКА ДНІСТРОВАЯ” ЗАПОЧАТКУВАЛА “ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”

20-е лютого для українців Угорщини стало особливою датою. Від неї розпочався рік “Днів української культури”, початки яких закладалися у Будимі 163 роки тому. У 1837 році неподалік Церкви Матяша — духовної реліквії угорського народу, у Королівській друкарні побачила світ книга “Русалка Дністровая” — яскрава мовно-культурна скарбничка українського народу. 20 лютого 1998 року на стіні будинку, де розташовувалася друкарня, Товариство української культури в Угорщині встановило першу українську Меморіальну дошку в Угорщині. Саме це стало відправною точкою для святкування “Дня української культури”, вперше проведеного у неділю, 20 лютого 2000 року.

Ця важлива святкова подія — результат реалізованої ініціативи ТУКУ про запровадження такого дня, підтриманої 17 грудня 1999 року в Будапешті Змішаною українсько-угорською комісією з питань забезпечення прав національних меншин.

Недільного пообіддя на будапештській вулиці Орсатгаз біля Меморіальної дошки було, як ніколи, багатолюдно. Голова Столичного самоврядування українців д-р Катерина Пиллер щиро привітала учасників свята, підкреслила значимість відзначення “Дня української культури”, що стане традиційним, розповіла про багатогранну діяльність, яку проводять Державне, Столичне і місцеві органи самоврядування українців, Товариство української культури в Угорщині, депутати і активісти.

Про історичні обставини, в яких народжувалася “Русалка Дністровая”, її роль в духовному житті українців і значення для сучасників говорила Голова ДОСУУ і ТУКУ Ярослава Хоргані. Вона продемонструвала присутнім реліквію — один з 5-ти збережених повністю примірників “Русалки Дністрової” з першого тиражу, надрукованого у будинку, біля якого зібралися учасники нинішнього свята. Присутні хвилиною мовчання вшанували пам'ять творців “Русалки Дністрової” — Івана Вагилевича, Якова Головацького та Маркіяна Шапкевича. Символічно, — зазначив, виступаючи перед поважним товариством Перший секретар Посольства України в Угорщині Володимир Сушик, — що “День української культури” проходить в одному часі з “Днями угорської культури” в Україні, куди невдовзі з офіційним візитом поїде Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан.

Під Меморіальною дошкою лягають вінки зі стрічками кольорів України від ДОСУУ, ТУКУ, Посольства України, квіти від учасників торжества. Постичинний твір “Два віночки” з “Русалки Дністрової” майстерно продекламував режисер Володимир Завальнюк з Києва.

Цієї ж неділі у рамках “Дня української культури” у “Театральній залі” приміщення, де розташований Столичний орган самоврядування українців, відбулося відкриття виставки української художниці Ладі Денисової.

Від щедрого серця художниці до сердець глядачів промовляють живописні полотна, створені в Києві та Будапешті протягом останніх двох років. Виставку, що тривала до 25 лютого, відвідали сотні будапештців та гостей столиці.

Наш кор.

ГАННА ЛЯХОВИЧ

Завжди зворушеною стаю після зустрічей з митцями-чарівниками сцени. Але Ганна Ляхович зачаровує не лише мене. Гарячі оплески супроводжують кожен її виступ. Знаю багатьох відвідувачів, котрі приходять на організовані Товариством заходи виключ-

Ось сидить вона тут, напроти мене, елегантно скромна, приваблива своєю зрілою жіночістю, не освітлена рамповими вогнями, без вишиванки, вечірнього плаття, і говоримо про те, як вона зустрілася з музикою.

— Наша сім'я була співучою. Батько працював годинниковим майстром, але умів гарно грати і на мандоліні. Його теплий баритон наче вчувається мені і досі. У сім'ї всі були дуже чутливі до мелодій. Зі старшою сестрою ми

так вплилися в сімейний ансамбль, що і не помітили цього.

Зрештою, обоє стали професійними співачками. Одна співає тут, друга — там. Між ними — державний кордон.

Очевидь, "мандрівні" пісні, на яких виховувались дівчата, не знали

кордонів. Вільно линули через століття горами-долами, незважаючи на зміни в географічних картах. Мелодії однакові, слова ж — різні. Варіанти угорського та українського змісту, настроєвості іноді суттєво різняться. То ж було що впорядковувати відомому досліднику-музикознавцю Милославському, який збирав і записував закарпатські "мандрівні" пісні.

— Співали обома мовами. Були ми, як звикли казати у нас, змішаною сім'єю. Змішаною була і мова. Одне речення — угорською, друге — українською. Для багатьох це здавалось дивним, для нас же — природним.

Оце змішування, виокремлення, адаптація в наші дні, у пору новітнього переселення народів, є очевидним предметом повсюдного обговорення. Ганна роздумує про ті таємничі аналогії, що помічаються в музичних мотивах найвіддаленіших один від одного народів.

— Мені здається, що ми всі з'явилися на світ з одного джерела. І це джерело раз-у-раз дає про себе знати, як би зовні не різнилися ми один від одного.

Отже, якось все у цьому світі взаємозалежне одне від одного. І долю людини формують розгалужені повсюдно долі. Як і тої жінки, що задумалася на прадавньому джерелі, отримавши, рушаючи в дорогу, у дар пісню.

— Голос успадкувала від батьків, — каже вона, — але своєму покликанню завдячую сусідці.

Сталося це так: одна професійна співачка саме після ужгородського виступу вирішила, що завершить кар'єру. Поселилася вона в будинку по-сусідству із Ляховичами.

— Їй маю завдячувати, що ще в дитинстві познайомилася з Мочартом...

Висококласна співачка не лише навчала дівчинку, голос якої привертав увагу, але й ввела її у царство історії музики. Розтлумачила, що музичні епохи і характерні їм стилі виникли не випадково і не лише як спалах мислі.

— Навчила, що будь-які факти слід розглядати, відшукуючи відповідні зв'язки, не як одиничне явище, а на тлі історії.

Це була наука на все життя. Крім музики, дівчинка-співачка полюбила й історію. Ще і сьогодні збереглася манера, навіть якщо й роман потрапить їй у руки: спочатку перегорне сторінки — чи є в цьому історія.

— Хто не розуміє минулого, не може зрозуміти і сьогодення, — сформулює по-своєму сентенцію Геродота "Історія — нав-

но для того, щоб чути виняткової краси драматичне сопрано закарпатської співачки.

читель життя", на яку начебто і сьогодні не зважає людство.

Але те нинішнє життя, яке для неї залишається найбільшим випробуванням, ще далеко. Поки-що мова йде про школу, де вчитель, прізвище, ім'я і по-батькові якого важко й вимовити — Ріхард Раймондович Штайнгулер — звернув увагу на її голос, манеру артистичного перевтілення. І, природно, що Ганна, закінчивши, не полишаючи співати, школу, опиняється в обласній філармонії. Правда, поки-що в хорі. Але невдовзі диригент помітить і серед хористів яскраве сопрано й приймається рішення: цей голос треба розвивати. Через кілька років Ганна повертається у філармонію з дипломом викладача співів і музикознавця. Тепер вже як солістка.

— Дуже я любила оперні арії Чайковського, Римського-Корсакова, пісні Шуберта і, зрозуміло, Моцарта. Але, водночас, залюбки співала і романси, оперети, а перед угорською публікою — угорські пісні.

У 1991 році ансамбль гастролював у Будапешті. І тоді у житті Ганни трапилось щось таке, про що вона з таємницею усмішкою каже:

— Одна велика зустріч...

Піддаючись поклику серця подумки, прощається з ужгородською філармонією, прощається з Карпатами.

Будапешт! Ганна зачаровано ходить містом, не може насолодитися багатством його сецесійної архітектури.

— Подумалось, що перед новим поворотом долі відпочину хоча б з рік.

Могла собі й дозволити. Її кар'єра була в zenіті, овації навколо неї не стихали. Лише про одне не здогадувалася. Ні вона, ні в той час, напевно, ще ніхто: про економічну кризу, що прокотилася по всьому світу. Угорське музичне

життя, включення у яке вважалося само собою зрозумілим, в основі своїй зазнало тріщин, розхиталося. Перед сотнями чудових музикантів позачинялися концертні зали. Занепад серйозної музики набрав чи не світового масштабу, навіть віденський інститут Шангеркнабен звільняє з роботи частину вчителів, які і самі є відомими співаками.

Що далі?

Ганнині знайомі не вірили вухам своїм, коли почули, що вона вирішила працювати вихователем в одному з дитячих будинків. Але це був вимушений крок. Була вражена, відкривши для себе новий дарунок невідворотної долі: школу любові. Не з легких стояло перед нею завдання: допомогти полишеним напризволяще дітям осягнути велике слово "мама".

— Я, котра виросла в теплому сімейному колі і котру Бог нагородив чудовою матір'ю, не могла й уявити, що може бути ще десь у світі не зігріте любов'ю дитинство.

У наші дні часто вживають це слово — "любов". Багато хто отожднює це поняття чи то з красивим подарунком, чи то з плиткою шоколаду. Ганна вже знає: любов — це щоденна боротьба за людину. І намагається якимось чином передати знедоленим дітям те, що вона

грамованій історією стезі (усвідомивши її закономірність!) з біллю в серці, без скарг на долю поступилася публічній славі і, зазирнувши у бездонну глибину людської трагедії, співає упівголоса, втішаючи полишених дітей.

Але наша оповідь далека від завершення. Мотив її продовження уже не раз повторювався, вже й банальністю здається вислів: було створено Товариство української культури. Ця вістка долинає і до Ганни. І вже на черговому широкомасштабному святковому вечорі знов злітає увись рідкісної краси голос, збагачений новим душевним змістом.

Тепер Ганна Ляхович, як і в дитинстві, співає українські народні пісні. Те, що тоді було само собою зрозумілою радістю, тепер для неї — високе покликання: для відірваних од рідного дому співвітчизників та новій вітчизні пісню передає древній дух української землі, українського народу. І вже горизонт, що відкривається, народжує мрії:

— Я хотіла б ознайомити угорську публіку з піснями сучасної української музики. Серед них є чудові твори, про які тут і не чувати. У колі прекрасних піаністів Товариства, напевно, знайду собі відповідного партнера.

Нарешті, слід би вже сказати і про наймолодшу із сім'ї Ляховичів — про легку, мов пір'їнку, біляву Ренату, яка також живе тут, в Угорщині. Вона — тепер уже член тріо "Русалка" — так само, як колись і Ганна, розпочинала співати з рідною матір'ю.

Та з Ренатою читачі "Громади" зустрінуться у нашій майбутній серії "Нові пагінці".

Єва Грігаші

*З угорської переклав
Степан Ваш*

отримала колись, в роки дитинства.

На цьому місці можна б і завершити. Завершити портрет однієї співачки, яка на запро-

СВЯТКУВАННЯ МАЛАНКИ В КОШИЦЯХ

Уже декілька років чула я про громаду українців у Словаччині – і від їх голови, невтомного, енергійного, живого, як ртуть, Левка Довговича, і від Ярослави Хортяні, котра була на їх заходах і ділилася з нами своїми враженнями. Проте недаремно ж люди кажуть: краще один раз побачити, ніж сто разів почути. І ось нещодавно на запрошення Левка Довговича ми, Ярослава Хортяні, Ігор Шипайло і авторка цих рядків, виїхали до Словаччини на святкування Маланки – традиційного українського свята, яке поєднує і українські народні звичаї, і зустріч Нового року, і переклик з предками.

Приїхали ми до Кошиць в день свята вранці. Словаччина зустріла нас чудовим сонячним днем: напевне, у Левка є друзі і на небі – у цей урочистий день погода була надзвичайно гарна, весняна, вселяла святковий настрій уже зранку. Віддавши нас під опіку Ярослава, співака з відомого Кошицького українського хору “Карпати”, Левко “полетів” далі лаштувати свято. До нас приєдналася славна і дуже симпатична україночка з Чехії - Маруся Тегза, і ми разом пішли оглянути центральну частину Кошиць.

Дуже гарне, затишне місто вражає старовинною архітектурою і схожістю на деякі міста Угорщини - Сегед, Кечкемет - тільки вивіски на магазинах - словацькою мовою. Оглянули місто, пообідали і повернулись до гуртожитку, щоб трохи відпочити перед святом, яке мало розпочинатися о сьомій годині. Чекаємо з нетерпінням, адже скільки чули про це свято! Нарешті за нами приїздить Святослав Довгович і відвозить до палацу, де буде проходити свято.

Тільки переступили поріг – і одразу ж опановує урочистий настрій: святково прикрашені зали вражають вишуканістю, видумкою, фантазією. Скрізь зі стелі звисають грона кольорових повітряних кульок. Особливо привертає увагу стіл, накритий вишитою скатертиною, на

ньому – набір традиційних українських різдвяно-новорічних страв, трисвічник у формі тризуба, над столом на імпровізованій стіні – образ Спасителя, оповитий вишиваним рушником, на підлозі настелено соломки, тобто все, як в українській хаті на Різдво. Здалека долинають звуки колядки – співають учасники свята. Оленка Довгович, господиня вечора, знайомить нас з іншими гостями, розміщує за найзручнішим столом неподалік сцени. Відчуваємо себе бажаними, дорогими гостями, стоїмо трохи приголомшені грандіозністю і розмахом того свята.

І раптом – яка приємна несподіванка! Сходами піднімається до нас усміхнений, елегантний, чудовий українець з Англії – Любомир Мазур. Кидаємось усі троє йому на шию, щасливі надзвичайно, адже зустріли в “чужому краю” рідну людину. Ми почувалися чудово у колі друзів – привітні, усміхнені обличчя, вітання, знайомства.

І ось починається свято. У залу під звуки колядки заходять всі учасники святкового концерту на чолі з головним режисером, знову ж таки – Левком

народним артистом України Михайлом Кривнем. З гордістю поглядаємо на численних слухачів – ну, мовляв, як вам наші хлопці (наші, тому, що ми їх відкрили перші і запрошували декілька разів до Будапешта).

Поряд, ліворуч від мене, сидить Любомир і підспівує всі пісні, дивуючи мене тим, що знає кожну – від початку до кінця. Настає завершальне дійство цієї казкової, фантастичної феєрії звуків та світла. Танцює Піддукляньський ансамбль української народної пісні та танцю. Затамувавши подих, розчулені до сліз, насолоджуємось запальними українськими танцями, які завершуються традиційним національним гопаком.

Дивисься – і мимоволі історія України постає перед очима: тут і славні запорожці, і гайдамаки, і опришки. Боже милий, якщо такі танці віками живуть в народі, то цьому народу жити вічно! Враження було настільки сильне, що ми не втрималися і після концерту пішли знайомитися з учасниками ансамблю. Ярослава Хортяні подякувала учасникам ансамблю теплими, щирими словами, що йшли від самого серця. Не віриться, що ці люди народилися і живуть за межами України – такий чисто український дух панує в тих вічних танцях.

Потім була вечеря, танці, співи. Незчулися, як настав ранок. Пора прощатися з гостинними господарями. О сьомій ми від'їжджали до Будапешта. Тепле прощання, щирі слова дружби і любові від Оленки Довгович, господині свята, численних нових друзів. Сумно трохи на душі, як це завжди буває під час прощання з близькими. Падає білий лапатий сніг, притрушуючи наші сліди в Словаччині.

Щиро, красно дякуємо за гостину, любі друзі. Приїздіть до нас в Угорщину, будете найдорожчими гостями. Вам же, панс Левку – здоров'я і наснаги!

Перед знаменитим собором в Кошицях

Довговичем: усі в святкових українських строях, попереду хлопець з дівчиною несуть святковий хліб на рушнику і запалений трисвічник. Один за одним ідуть концертні номери, один кращий від другого. І ось наші давні знайомі – улюблений ансамбль “Галицькі забави” з

найдорожчими гостями. Вам же, панс Левку – здоров'я і наснаги!

Людмила Слюзко

Українці, де б вони не жили, намагаються зберігати традиції свого народу і передавати їх з покоління в покоління. Учасниками і гостями одного із найбільших традиційних балів у Загребі були і члени нашого Товариства. Тісні контакти нашої громади з українцями Хорватії підтримуються уже тривалий час. Зустрічі, спілкування і співпраця між нами стали уже родинними, підкреслюють нашу духовну єдність, для якої не існує кордонів.

Товариство Української Культури в Угорщині з великим задоволенням відгукнулось на запрошення загребських друзів бути почесними гостями традиційно-розважального вечора, який проводило Товариство русинів-українців Загреба на чолі з його головою Славком Бурдою. У Хорватії нас завжди чекають з радістю, бо, як вони, так і ми, добре усвідомлюємо силу духовної підтримки.

12 лютого цього року у готелі "Інтернаціонал" під звуки популярної української пісні "Розпрягайте, хлопці, коні" розпочалось традиційне свято українців-русинів Загреба.

Вечір відкрив Славко Бурда, який коротко розповів про русинсько-українські традиції, які протягом 26 років не втрачають своєї популярності, ще з більшою силою, ніж раніше, пропагують русинсько-українську культуру в столиці Хорватії. Славко Бурда привітав почесних гостей традиційної застави: Посла України в Республіці Хорватія Анатолія Шостака, Голову Союзу русинів-українців Хорватії Іриней Мудрого та Голову Державного Самоуправління і Товариства Української Культури в Угорщині Ярослава Хортяні.

На цей раз ініціативу проведення вечора взяла на себе українська молодь Загреба, і це одразу позначилось і на самій атмосфері вечора. Учасниками і ведучими концертної програми були виключно юнаки та дівчата, до їхнього молодечого запалу приєдналось і наше тріо "Русалка". У виконанні загребського молодіжного ансамблю "Кобзар" та тріо "Русалка" прозвучали україно-русин-

"...У Хорватії нас завжди чекають з радістю..."

зі свого боку, перейняли багато цікавих ідей щодо подібного роду вечорів. У першу чергу, хотілося б згадати традиційний "танець сердець", до участі в якому були залучені майже всі присутні у залі, як кажуть, від малого - до старого. "Переможець" традиційного танцю отримав від організаторів вечора чудовий торт,

приготовлений руками найкращих кулінарів Загреба.

Найпопулярнішим моментом подібних вечорів є розігрування лотереї (дарунків спонсорів). Цього року перший приз – картина відомого Загребського художника Івана Ласковіца "Подравська зима", як на диво, потрапив до Угорщини. Для фортуни, виявляється, теж не існує кордонів.

Наш кор.

ські народні пісні. Фольклорний молодіжний ансамбль Загребського Товариства під керівництвом Звонка Костелника порадував усіх присутніх у залі українськими народними танцями. Приємно було бачити, що українська молодь Загреба і Будапешта впевнено і свідомо перебирає естафету збереження традицій від старшого покоління.

Підтримати їх, надати їм можливість проявити свої здібності – прямий обов'язок керівників наших громад.

Делегація українців Угорщини (Ярослава Хортяні, Оксана Головка, Антон Рейбер, Ніколетта Хортяні, Ліліана Грекса) почувала себе, як вдома, адже давні знайомі, друзі цікавилися нашим життям, ділилися з нами своїми проблемами. Ми,

"...Підтримати молодь - наш обов'язок..."

Духовне єднання не знає кордонів

26-ий традиційний бал русинів-українців Загреба

УКРАЇНА У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Степан Бандера

Якщо величезна більшість західних українців потрапила на період 1939-1941 років під п'яту радянської влади, то деяка їх частина опинилась під німецькою окупацією. Близько 550 тисяч українців Лемківщини та Холмщини, ізольовані від центрів української діяльності, опинилися у дуже складній ситуації. З одного боку — німецька влада, яка нібито сприяла культурному і освітньому розвитку українців, насправді ж — з підозрою ставилася до будь-яких проявів українського руху у Польщі, центром якого з 1939 року став Краків. З другого боку — польське населення, яке недовіркою, із побоюванням сприймало активізацію українства на окупованій німцями польській території.

Незважаючи на всілякі пере-

шкоди, навесні 1940 року у Кракові був створений Український Центральний Комітет (УЦК) на чолі з Володимиром Кубійовичем (відомим географом). УЦК становив собою український заклад соціального забезпечення, який багато сил доклав до організації українських шкіл. Сюди, до Кракова (осередку українського політичного, культурно-освітнього й суспільно-громадського життя), у жовтні 1939 року прибув Степан Бандера, молодий лідер ОУН, нещодавно звільнений із польської в'язниці. В той час у Кракові згуртовувалися політичні біженці з окупованої більшовиками території (20-30 тисяч українців). То були, здебільшого, молоді люди, котрі вступили до організації ОУН у 30-х роках, вели активну боротьбу за права українців у Польщі. Серед молодих радикалів українського руху Степан Бандера користувався великою популярністю.

Між молодими радикалами ОУН і головним проводом (ПУН) сталися розходження у справі формування нової політики і

ПОЧАТОК РУХУ БАНДЕРИ

стратегії українського руху. Молоді активісти ОУН звинувачували провід, особливо Андрія Мельника в тому, що він занадто спирався на підтримку Німеччини. Степан Бандера вимагав, щоб ОУН утворила підпільну армію, готову боротися з кожним, хто перешкоджатиме становленню української незалежності, навіть якщо це будуть німці. Крім цього, молоді радикали і Бандера бажали зав'язати контакти із західними союзниками. Після серпневої конференції у Римі (1939 р.), де офіційно було проголошено Мельника вождем ОУН, молоді активісти вирішили створити інше керівництво націоналістичного руху. 10 лютого 1940 року у Кракові був сформований Револьюційний Провід ОУН, керівництво якого довірено Степану Бандері. З цього дня існували вже дві різні українські націоналістичні організації.

Не досягши компромісу, кожне угруповання оголосило себе єдиним законним проводом ОУН. Ті, що стали на бік Бандери, а це була молодіжна більшість організації, стали називатися бандерівцями, прибічників Мельника називали мельників-

цями. Треба підкреслити, що ці дві різні націоналістичні організації мали однакову назву і переслідували спільну мету — незалежність України. Вони, проте, відрізнялися своїми політичними принципами, своєю стратегією й тактикою. 60 років тому розкол в ОУН завдав великої шкоди справі українського визволення, позбавив його морального авторитету на світовій арені.

Якою була політична програма ОУН Бандери? Викладена в опублікованому в грудні 1940 року маніфесті, політична програма нового керівництва була надзвичайно амбітною і широкою, вона зверталася також і до інших народів Радянського Союзу. Маніфест проголошував у преамбулі, що світ, заснований на насильстві над народами, знаходиться на грані краху. Російська імперія, відома під назвою СРСР, є складовою частиною цього світу, приреченого зникнути. Українці взяли ініціативу в “боротьбі за свободу народів” і за свободу людини і хочуть створити на руїнах СРСР новий світ. ОУН закликала інші народи приєднатися до українців у спільній боротьбі за свободу.

Що стосується соціальної програми, то ОУН Бандери підкреслювала, що українські націоналісти борються проти “приниження людини”, збіднення громадян, утиск прав жінки, одурманення дітей пропагандою ста-

лінського режиму, терору, депортації, економічного грабунку України та ін. У маніфесті було також сказано, що ОУН бореться за свободу і гідність людини, за свободу мислення, совісті, релігії. Ці свободи так само, як і незалежність України та інших народів, можуть бути реалізовані тільки через повстання всіх поневолених народів та розпад російської імперії.

22 червня 1941 нацистська Німеччина несподівано напала на СРСР. Із зіткнення між собою двох тоталітарних систем розпочалася війна титанічних масштабів і небаченої жорстокості. Через чотири місяці від початку вторгнення німці окупували майже всю Україну. Відносна легкість, з якою німці захопили в полон на початку війни майже 4 мільйони радянських солдатів, свідчила про те, наскільки байдуже ставилося багато червоноармійців до захисту радянської системи. Ще помітніше виявлялась відсутність підтримки радянського режиму з боку цивільного населення України. На Західній Україні, де “совети” були особливо непопулярними, німців часто зустрічали як визволителів. На Східній Україні загальом реакція на прихід німців була більш настороженою, але поширювалася думка, що вони принесуть полегшення порівняно зі сталінським режимом. Тому так часто в німецькій пресі з’являлися фотографії українців,

котрі радісно вітають німців традиційним хлібом-сіллю.

Поспішний відступ Червоної Армії мав трагічні наслідки для тисяч політичних в’язнів у тюрмах Західної України. Протягом тижня — з 22 по 29 червня 1941 року — НКВД провів масове винищення українських політв’язнів. У Львові, Самборі та Станіславі було вбито 10 тисяч арештованих, а в Рівному і Луцьку загинуло 5 тисяч українців.

Напад Німеччини на СРСР ОУН розглядало як багатообіцяючу можливість встановлення незалежної України. Та хоч ОУН і Німеччина мали спільного ворога, їхні цілі були далеко не спільними. Німці хотіли використати ОУН як диверсійну силу для створення хаосу в радянському тилу. Зі свого боку, Бандера не мав наміру бути зняряддям для Берліну. Так звана “співпраця” між німцями та українським націоналістичним рухом існувала недовго. 30 червня 1941 року ОУН під проводом Бандери без узгодження з німцями проголосила Незалежну Україну (скликавши Національні збори у Львові). На посаду прем’єр-міністра було обрано близького соратника Бандери Ярослава Стецька. Через кілька днів після проголошення держави гестапо заарештувало і кинуло до в’язниці Бандеру та його прибічників. Німецьким в’язнем Степан Бандера був аж до грудня 1944 року.

Ярослава Хортяні

НАЦІОНАЛЬНОМУ ХУДОЖНЬОМУ МУЗЕЮ УКРАЇНИ — 100 РОКІВ

Нещодавно Україна відсвяткувала 100-річчя свого Національного художнього музею. Так співпало — і це символічно, — що саме знайомством із цим визначним осередком культури започатковуємо нову рубрику “Мистецтво”, яка буде систематично з'являтися в “Громаді”.

Історія Національного художнього музею України — ровесника ХХ століття — складова частина політичної, соціальної, культурної історії українського народу.

У 1887 році за ініціативою Товариства Старожитностей і Мистецтв, який очолював відомий юрист і меценат Богдан Ханенко, розробляється проект, і у Києві на ділянці між вулицею Олександрівська (тепер — Грушевського) та Безіменним провулком (тепер — Музейний) під керівництвом талановитого інженера-конструктора й архітектора Владислава Городецького розпочинається спорудження музею в класичному стилі. Оздоблення виконав італійський скульптор Еліо Саля.

У серпні 1899 року в п'яти залах музею було влаштовано виставку до Всеросійського архіологічного з'їзду — від цієї події і ведеться відлік історії першого в Києві загальнодоступного міського музею старожитностей і мистецтв. Його директором був Микола Беляшівський.

Поняття “українське образотворче мистецтво” у ті часи не існувало, Україна була відома лише прекрасним народно-де-

коративним етнографічним мистецтвом. Та засновники музею — історик Микола Беляшівський, мистецтвознавець Данило Щербаківський і Федір Ернст — поклали собі за мету показати, що в Україні такі є вігизивне образотворче мистецтво. Вони визначили “склад” речників української образотворчої культури — сюди зачислялися ті митці, що народилися, працювали в Україні, а також національно свідомі митці, котрі волею долі опинилися за межами батьківщини. Українське мистецтво, — вважали засновники музею, — збагачували і ті чужинці, які творили на теренах України. Саме такі критерії вони взяли за основу своєї збиральницької діяльності.

Відтак до музею підходили художні твори Т.Шевченка і І.Рєпіна, В.Борисюковського і В.Тропініна, М.Пілоненка і М.Врубеля, М.Ге і Г.Нарбута, О.Мурашкі і В.Кричевського. Збирачі сягали і глибини віків — середньовічного іконопису, монументальних портретів козацької доби, дотепно-іронічних картинок “Козак Мамай”.

Географія підходжень була доволі широкою — від Галичини до Чернігівщини. Пошук вівся також у Москві, Санкт-Петербурзі. Зав'язувалося листування з художниками діаспори в Західній Європі та Америці.

І хоча ця діяльність протягом років супроводжувалася багатьма труднощами, вона не припинялася. Суворі роки Першої світової та громадянської війни, прихід більшовиків, зміни в керівництві, страшні часи сталінських репресій суттєво позначилися на долі музею. І хоч його колекція була розпоронена або загнана до спецхрану, музей виявився стійким організмом, вижив, продовжував розвиватися. І нині він поновлюється за заповідною шкалою цінностей.

1990-і роки — перше десятиліття незалежної України — період активного виходу музею на світовий кім. Переконання засновників музею про співмірність українського мистецтва з культурою світовою стає надбанням тисяч і тисяч людей у багатьох країнах світу. Твори з музейної збірки не раз ставали сенсацією на міжнародних експозиціях.

У музеї зберігається кілька десятків тисяч експонатів. Серед них — чудова колекція ікон XII-XVIII століть, портрети козацьких старшин та церковних ієрархів-просвітителів, твори Т.Шевченка та відомих пейзажистів — Васильківського, Левченка, Буряченка, картини Пімоненка, Костанді, Мурашка.

Широко представлено образотворче мистецтво ХХ століття, зокрема нові течії, несевітньо відомі імена: Ф.Кричевський, кубофутуристи і абстракціоністи О.Архипенко, К.Малевич, О.Екстер, архаїсти, новатори, бойчукісти.

Музейна експозиція останніх десятиліть аж до 1996 року обіймає розмаї напрямків і течій — від офіційного соцреалізму до

“Портрет військового товариша Василя Гамалія”, XVIII ст.

експериментального постмодернізму. Це і художники, які мають усталене визнання — О.Шовкуненко, А.Петрицький, М.Глушенко, Т.Яблонська, і ті, що його лише набувають.

У когорті найвідоміших музеїв світу Національний художній музей України далеко не найстаріший. Проте його авторитет, визнання невпинно зростає.

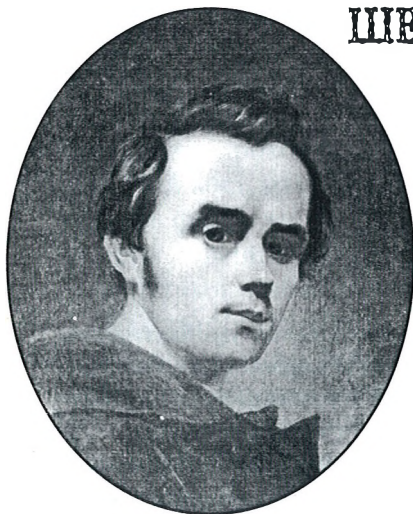

Ікона “Св. Великомучениці Варвара і Катерина” (XVIII ст.)

Народна картинка “Козак-бандурист”, кінець XVIII ст.

ШЕВЧЕНКО - ХУДОЖНИК

Автопортрет 1840 р.

Серед плеяди видатних діячів української культури Тарасові Шевченку належить особливе місце. Як поет, художник і мислитель демократичного напрямку, він з винятковою силою пов'язав мистецтво слова та візуального образу з життям народу.

Шевченко прожив коротке подвигницьке життя.

Доля дала йому можливість розкрити свій талант, перетворитися із осиротілого юнака-кріпака на митця — майстра слова та поезії.

Творча спадщина Шевченка — нова і яскрава сторінка в історії української художньої культури. Одержавши освіту в Петербурзькій Академії мистецтв, в майстерні видатного російського живописця Карла Брюллова, він сягнув високої професійної майстерності. Досконало володіючи техніками живопису, малюнку, офорту, художник виступив як яскравий представник романтизму. Водночас його творчість відзначається широтою тематики та різноманітністю жанрів.

"А. Олдріж", 1858 р.

Він створив близько 150 портретів в різних техніках. Серед них і олійний живопис, і акварелі, малюнки та офорти. Художник прагнув славити романтичну зовнішність своїх героїв з їх внутрішньою змістовністю. Зображуючи відомих діячів культури, створив колективний портрет демократичної інтелігенції передреформеної Росії (портрети: М.Щепкіна, М.Максимовича, Л.Олдріджа, Ф.Бруні, Ф.Толстого, П.Клюдга).

Особливе місце в портретній творчості Шевченка посідають його автопортрети — від юнака байронівського настрою (автопортрет 1840 року) до вистражданого, але незламного чоловіка середнього віку (автопортрет 1861 року), в яких криється велика сила типізації.

Автопортрет 1861 р.

ілюстрації його малюнки, акварелі та сепії, що навіть літературними сюжетами та історичними джерелами, можна вважати оригінальними творами, в яких виявлене своєрідне, властиве лише Шевченкові трактування.

Новатором він був і в пейзажі, який в його творчості виділявся в самостійний жанр образотворчого мистецтва. Працюючи в Археографічній комісії, а потім в експедиціях до Аралу та Каспійу, художник поставив за мету створити високохудожній образ природи — від лірично-поетичного, підкреслено романтичного до піднесено епічного та драматичного стану.

Створюючи серію офортів "Живописна Україна", Шевченко мав намір викинути три жанрово-тематичні лінії — краєвиди, народний побут та історичні події. Вже перші шість аркушів стали заповітом великого задуму. Можна уявити, якою величною могла би бути ця серія, якби вдалося її здійснити в повному обсязі.

Шевченко визначив напрямок розвитку в літературі й образотворчому мистецтві України на шляхах гуманізму та народності. Доробок Шевченка — величезне досягнення всієї української художньої культури. Національна гордість українського народу — творча спадщина Шевченка — належить всьому людству.

"Катерина", 1842 р.

Його твори побутового жанру відображають соціальні та моральні погляди майстра. Сюжети сучасного життя розробляє Шевченко в картинах 1840-х років: "Селянська родина", "На пасіці", "Циганка-ворожка", "Катерина" (за мотивами власної одноіменної поеми). Побутова сцена має у Шевченка як прямий, так і символічний зміст. Аналогія, паралелі, метафора, притча — його образні засоби (серія сепій "Притча про блудного сина", 1856-57 р.р.).

З великою силою розкрилося побутописання періоду заслання. Він шанував національний характер, зичай, особливості поведінки казахів, туркменів. Змальовував героїв своїх творів із щирою симпатією ("Казанка Катя", "Тріо", "Казахи в юрті", серія з життя казахських дітей).

В жанрі історичної композиції та

"Видубецький монастир", з серії "Живописна Україна", 1844 р.

ГРИГОРІЙ КОСИНКА

ФАВСТ

(Продовження. Початок у №№ 5-6, 1999р.)

У подальшій частині новели з вражаючим драматизмом розповідається про жахливі умови життя в радянських тюрмах, повсякденні чвари й взаємопримирення в'язнів різних політичних орієнтацій.

Рамки нашого часопису не дають змоги у повному обсязі подати цей твір. У заключній частині розповіді можете дізнатися про останні години різдвяної ночі селянина-бунтаря Конончука. Трагічну достовірність новели Косинки підтвердила подальша доля письменника, адже згодом його, як і подільського Фавста, таким же чином із тюремної камери повели на страту.

Дзинь-бом, дзинь-бом...

— Слухай,— каже мені Фавст,— вони співають цієї пісні так, як смуток власний п'ють... Правда ж? А мені, здається, нема чого сумувати: справді я пережив був таку велику радість і захоплення, що й досі обертотом голова йде, як згадаю минуле...

Кінь був у мене — Іскра, а коли виїздила наша сотня з лісу — у гривах кінських пісні цвіли, зелені бори дороги нам стелили, і ми були самі, як бір, зелені — такі молоді й завзяті...

На команду: «Кіннота, на коні!» — вихором злітали, острогами дзвонили і стременами бряжчали, аж підкови цокотіли в коней — мчали так степами українськими; а поруч — бір, бором — ніч з вогнями йде: тоді горіли бори...

І знову співали старої тюремної пісні:

Слышно там идут...

Где-то кого-то на каторгу ведут.

— Не співайте! Не зацвітуть, ніколи вже не зацвітуть пісні на гриві мого коня! А я все-таки не буду журитися: ми вмираємо в ім'я наступних поколінь.

Підійшов до дверей, довго читав видряпане нігтем:

«Тут була остання ніч... Ми загинули за волю свого народу; той, хто одвідає цю камеру, хай згадає нас... Земля українська кров'ю окроплена, діти цієї землі гниють по тюрмах слов'янських народів, бо самі вони — гній і труп... Люди без волі, без бажання навіть...»

Далі все було засмальцьоване так, що годі прочитати.

Фавст стояв і довго думав: йому не треба було говорити такі слова, не до нього звернена була скарга смертників.

«Остання ніч» — зафіксувала його пам'ять. Коли ця остання ніч прийде до нього, Конюшини? Знесилений упав на залізне ліжко. Він не пам'ятав уже, чи це був сон, чи справді було колись таке життя? Згадував...

— ...Сьогодні — багата кутя, ая... У мене не було ще тоді Іскри, не цвіли пісні наші над борами. Стояла мати коло столу, лампадку перед образами засвічувала:

«Святий вечір, діти, надходить — не пустуйте...»

І долівка в хаті, вимазана Оксанкою, блищала, і наші очі дитячі блищали радістю і щастям... Мати не сердилася, коли малий Яцько смикав їх за спідницю, приказуючи: «Перший пиріжок, мамо, мені».

— «Добре, Яцю, тобі... А кому ж? Тільки тобі!» — гладили рукою його найжачену голову й посилали до батька.

А батькові очі світилися, мов у святого Миколая на божнику, він садовив праворуч себе Яця, а ліворуч — Настусю і бавив обох, ая...

Повз них проходила горда Оксанка, вона старша була і робітниця в матері найперша: в Оксанчиній косі, пам'ятаю, маком синіла стрічка...

«Чиясь файна молода буде», — подумав.

А вона повернулася тоді до мене, засміялася:

— «Отакої, паничу наш, — сказала, — на вулицю нівроку вам, навідується, а дров урубати, то... «Хай тато!» пожурила і пристрамила його тоді Оксанка; батько наче не чує цього — сива голова туркоче дітям якісь казкові слова:

«Ми вже того щастя не зазнаємо, а прийде, діти, ая... Та всім убогим людям дадуть землі...»

Находила багата кутя, святий вечір...

«Надівай, Оксанко, стрічки Насті, в'яжи червоного пояса Яцеві».

Сторожукове пильне око; заспане, пом'яте якесь, мов простирадно у новії, обличчя, мутні очі, особливі вуса, схожі на тоненькі ковбаски — (підлизані) якісь тютюновим димом; у передніх яснах — два здорових вовчих зуби, валькована шия...

Він, Сторожук, вклоняється Бейзерові:

— Хилый какой-то...

Сміється Сторожук.

Веселий він, звичайно, завжди в такі урочисті хвилини. Муликає з пісні два рядки.

Нудить Сторожукові горілка, тоді йде ригати до раковини. Йому нагадують, що треба поспішати.

Камера. Фавст узяв з нар свою торбу, розв'язав її, підходить до Конончука, каже:

— У вас, дядьку, хвалилися, син є? Але він вечері не принесе сюди — прийміть мою, я буду вашим гостем сьогодні.

Він повертається до Кленцова:

— Не радійте, офіцере, з моєї страти... Пам'ятайте: «Сотні поляжуть, тисячі натомість стануть до боротьби...»

Маламет молився богіві. Вечір. Ніч.

Фавст нерухомо сидів годину, скося дивився на всіх нас і тихо шептав щось, а далі підвівся, поспитав пана Яцьківського:

— Де твоя, Яцьківський, кружечка (з орлами), га? Дайте мені води!

Голос зростав, переходив у шепотіння:

— Чуєте, Сторожук списки читає...

Він ще припав був до відра й пив воду, але після цього, свідомого, здавалося нам, вчинку він уже не приходив більше до свідомості, він збожеволів, ловив руками повітря, ніби намагався смикнути за повід коня... Бігає по камері, гукає:

— Кіннота, на коні! До бою!

— Хлопці, чий кінь збіжить з Іскрою? Сторожукові потрібна кров моя? Маєш її — пий.

Він ударив щиколотками по пругові дверей, розбив до крові руки і на здивування усіх почав малювати на стіні велику літеру «У». Не скінчив, а знову гукнув на всю камеру:

— Кіннота, на коні! Рівняйся, до бою ладнайсь!

На порозі камери стояв Сторожук. Він узяв Фавста за скривавлену руку, міцно стиснув її, глянув своїми мутними очима на всіх нас і вивів Конюшину з камери востаннє...

Камера зацімліла з жаху. У сусідній камері, «етапній», співали студенти — новачки ще нашої тюрми:

Ой, радуйся, земле,
Син Божий народився...

А Конончук держав у руках шматок хліба, що його дав йому Фавст з Поділля, і ридав...

(2.4. — 1923 р.)

Велика українська поетеса Леся Українка, 129-річчя від дня народження якої святкуємо 25 лютого цього року, написала для дітей прості, лагідні і щирі вірші. В них відбилися спогади Лесиного дитинства, зустрічі з таємничими волинськими лісами, куди

вона маленькою бігала в місячні ночі, щоб побачити лісовиків і мавок з казки. Читаючи її вірші, сповнені любові до природи, до рідного краю, ми сьогодні відчуваємо Лесю Українку коло нас. Зустріньмо весну разом з Лесею!

* * *

Уже весняне сонце припікає,
вже й сон-трава перецвітати стала.
От-от зозулька маслечко сколотить,
в червоні черевички убереться
і людям одмірятиме літа.
Вже з вирію поприлітали гості.
Он жовтими пушинками вже плавають
на чистім плесі каченятка дикі.

Кожне дільце має своє слівце:

Березень у зими кожуха купив, а на третій день продав.
Мартове тепло, як мачушине добро.
У березні кожух і без гудзиків теплий.
Март невірєн: то сміється, то плаче.

Весна хоч і багата на квіти, а хліба в осені позичає.
У поле вирушай, козаче - вже весна соком плаче.
Хто в квітні не сіє, той у вересні не віє.
У квітні ластівка день починає, а соловей кінчає.

КРИВИЙ ТАНЕЦЬ

До нас прийшла ВЕСНА. Радіють весні і старі і малі. З давніх-давен зустрічають цю бажану гостю піснями, танцями, веселими забавами. Молодь у березні виходить на левади, щоб святкувати відродження природи веснянками. На Західній Україні їх ще називають "гагілками" або "гагілками". Перша назва походить від слова "весна", а друга – від слова "гай". Цей обряд зберігся тільки в Україні.

Хлопці і дівчата святково одягнені: у вишитих сорочках, киптариках, підперезані крайками, а дівчата ще й у містецьки тканих запасках, із стрічками або віночками на

А в кривого танцю
Та не виведу кінця!
Треба його та виводити
Кінець ладу ізнаходити.

головах, взявшись за руки, виводять гагілки. До речі, всі веснянки обов'язково починаються і закінчуються "кривим танцем".

Якщо вірити переказам, цей танець з'явився дуже давно - тоді, коли на українські землі нападали татари. Батьки привчали

дітей остерігатися ворогів, заплутувати свої сліди, аби по них чужинці не потрапили в село. Для цього і був придуманий "кривий танець": забивають у землю три кілки, щоб вийшло три кути, беруться за руки, кружляють навколо кілків у два ряди і співають.

Підготувала
Світлана Лайгун

БЕРЕГИНЯ

Берегине, хто ти? Тебе створив український народ такою загадковою, багатолікою та могутньою незнаною квіткою.

Ти – сама Мати-природа, яка несе в світі суть творення, краси, суть захисту, а тому – і вічне оновлення та гармонію життя. Ти і жінка-Мати і Дерево життя.

Ось ти, чарівна квітка – пані, що береже біле, червоне та

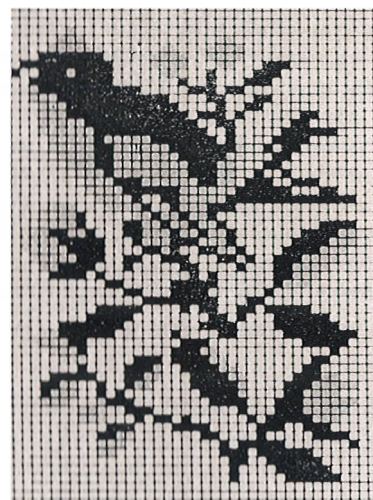
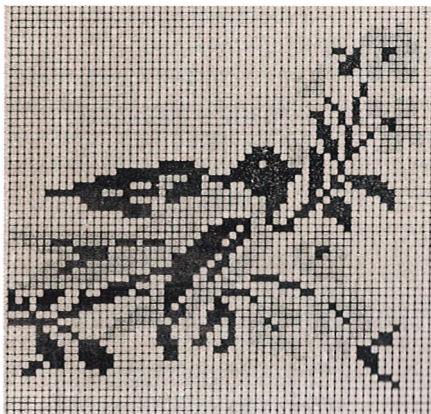

чорне зерно, зерно духу, крові та землі-плоті.

Сьогодні Берегиня пропонує вам торкнутися до вічної української краси – вишивки, підготувати до Великодня своєму дому, діткам і собі подарунки: вишити сорочки, скатертину, серветки, рушнички. На полотні слід нанести розмітки візерунку і вишивати. Та, щоб додати гарного настрою, спі-

вати українських пісень. Як зразки, можна використати подані візерунки. Темніший колір – чорна нитка, світліший – червона.

*Вишивала дівчина,
вишивала
Чорну та червону нитку
клала...*

РЕЦЕПТИ УКРАЇНСЬКОЇ КУХНІ

Гриби промивають, розмочують і варять. Зварені гриби шаткують, а відвар проціджують. До квашеної капусти додають частину грибного відвару, цукор і тушкують до повної готовності. У грибний відвар, який лишився, додають картоплю, доводять його до кипіння, потім кладуть капусту, гриби, нарізані і злегка обсмажені корені моркви, пастернаку, селери та цибулю і доводять до повної готовності картоплі й

Капусняк з грибами

овочів. Подаючи на стіл, капусняк посипають дрібно нарізаною зеленню петрушки чи кропу.

На 800 г квашеної капусти – 400 г картоплі, по одному кореню моркви, пастернаку і селери, 1 цибулину, 60 г сушених грибів, 2 столові ложки олії, 1 чайну ложку цукру, 1 лавровий листок, 2 горошини чорного перцю, 1 столову ложку дрібно посіченої зелені петрушки чи кропу.

Відварюють свинину. Віджату квашену капусту тушкують до напівготовності, додаючи жир і бульйон. Нарізані соломкою корені моркви, петрушки, селери і цибулі злегка підсмажують на маслі. Пропущене через м'ясорубку свиняче сало розтирають у ступці разом з посіченою цибулею, зеленню петрушки і промитим пшоном.

Капусняк звичайний

корені і варять до готовності. Подаючи до столу, в капусняк кладуть порцію вареної свинини, сметану і посипають зеленню петрушки.

На 400 г свинини – 600 г квашеної капусти, 400 г картоплі, 2 столові ложки пшона, по одному кореню моркви, петрушки, селери, 1 цибулину, 2 столові ложки вершкового масла, 50 г сала, 4 столові ложки сметани, 2 лаврових листки. 2 горошини запашного перцю, 1 столову ложку дрібно нарізаної зелені петрушки.

Смачного!

У проціджений бульйон кладуть нарізану кубиками картоплю, варять 10-15 хвилин, додають напівтушковану капусту, розтерте з салом і зеленню пшоно, лавровий лист, перець, злегка підсмажені

Одшуміли зимові святки. Були вони цікавими і для молоді, і для дорослих, але всьому є початок і кінець. Фіналом “святкових розговин”, себто м'ясиць, є Сиропустна неділя, або “постові заговіни”, перед нею тиждень — Масляна. Головною стравою на Масляну є вареники із сиром і сметаною, але й гречані млинці на маслі, чи смальці — теж обрядова страва в Україні. Такі млинці, або щось подібне, печуть й інші слов'янські народи. Цей звичай ведеться з давніх-давен. У Святому Письмі йдеться, що цар Давид народові “даєша по млину скOVO-

СИРОПУСТНА НЕДІЛЯ

родному”. Вареники на Масляну годиться варити щодня. Як кажуть “на Сиропустну неділю і бусурмени вареники їдять” - що вже тут казати про нас, православних.

Увечері на “постові заговіни” старі люди ходили колись до рідних і знайомих “прощатися” — просити прощення за кривди чи гріхи, заподіяні протягом року. Також відвідували цвинтар, щоб і померлі простили їм.

Як ішли до живих, то, ввійшовши до

хати, вклонялися тричі кожному, не виключаючи малих дітей, і промовляли:

- Прости мені!
- Бог простить.
- І в другий раз прости!
- Бог простить.
- І в третій раз прости!
- Бог простить.

Вірили, що Страшний суд відбуватиметься саме в цей вечір. Богобоязливі люди на Сиропустну неділю з хати не виходили, горілки не пили, а сиділи вдома і пригадували, скільки гріхів накоїли...

Великий піст - найдовший з усіх чотирьох постів: Пилипівського, Спаськівського, Петрівки. Він завжди починається за сім тижнів до Великодня і закінчується на Великдень. Цей піст є найсуворішим, оскільки не тільки обмежується вживання страв та напоїв, а й забороняються будь-які розваги.

Суспільне життя під час посту помітно затихає. В селах обмежували колективні забави, якщо й сходилися на вечорниці, то переважно пряли та вишивали, оскільки “Бог в цей час сорок днів у пустелі говорив”, а тому гріх веселитися.

ВЕЛИКИЙ ПІСТ

Обмеження в харчуванні давало організмові відпочинок після надмірного споживання скоромини під час м'ясиць, та й особливих фізичних навантажень під цей піст не було. Хоч і триває піст майже два місяці, передбачливі селяни не відчували великих труднощів. Люди заздалегідь запасалися квашеною капустою, сушеними ягодами, грибами, в'яленою, копченою, соленою рибою, олією. Багата українська кулінарія народних

страв давала можливість готувати найрізноманітніші, а відтак і смачні сніданки та обіди — борщі, кулеші, киселі, узвари.

Тонка і поетична натура українця не могла, звісно, сім тижнів обійтися без пісень. Навіть за найтяжчих часів народ виливав своє горе у піснях. Ось чому, попри найсуворіші церковні заборони, люди знаходили спосіб дошукатися форми самовияву. Так, в етнографічній літературі є свідчення про “постові пісні”. Щоправда, ці пісні співали поодиночі, впівголосу, проте співали.

Ось приклад такої пісні:

На нашій вулиці, на нашій вулиці,
Йя, всі хлопці молодці, йя, всі хлопці молодці.
Нема найкращого, нема найкращого,
Як той Василь молодець, як той Василь молодець.
Сім пар чобіт сходов, сім пар чобіт сходов,
Через те, що він ходив, через те, що він ходив,
Щоб теща хвалила, щоб теща хвалила,
Щоб Сандуса любила, щоб Сандуса любила.

Людмила СЛЮЗКО

HROMADA

Tartalom:

SZELLEMI ÖRÖKSÉG	
"Fogjatok össze testvérek..."	26
"Legendává válok..."	27

NEMZETI KISEBBSÉGEK	
Magyarország – Ukrajna:	
a kisebbségi jogok védelméért	28

NEMZETI KULTÚRA	
Nemzeti kisebbségek	
képzőművészeti kiállítása	29

ÜNNEPEK	
Együtt ünnepeltük a karácsonyt	30
Békés, vidám, derűs	31

ARCKÉPCSARNOKUNK	
Ljahovics Anna	32-33

GYERMEKKUCKÓ	
Harangocska	34

HAGYOMÁNY	
Húshagyó Vasárnap. Nagyböjt	35

IRODALOM	
Hrihorij Koszinka. FAUST	36

PÁLYÁZAT

ГРОМАДА

Часопис Товариства
Української Культури в
Угорщині

1. szám (45)

január - február
2000.

KIADÓ:
MUKE

ELNÖK:
Hartyányi Jaroszlava

FŐSZERKESZTŐ:
Grigássy Éva

A FŐSZERKESZTŐ
HELYETTESE:
Vass István

MŰVÉSZETI SZERKESZTŐ:
Denyiszova Lada

MUNKATÁRSAK:
Drahomanova-Bartai Natalija
Lajgut Szvitlana
Ploszkina Vaszil
Szluzko Ljudmila
Hartyányi Jaroszlava
Javorszki-Lukjanyuk Tarasz

FOTÓRIPORTER:
Vass Alekszij

GÉPI SZEDÉS ÉS TÖRDELÉS:
Vass Alekszij
Sipajlo Igor

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1066 Budapest
Zichy Jenő, 10.
Tel./Fax: (36-1) 302-5842
e-mail: muke@matavnet.hu

NYOMDAI MUNKA:
„AGROINFORM Kiadó
és Nyomda Kft.”
1096 Budapest
Sobieski J. u. 17.

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ:
Bolyki István

E lapszámunk megjelenésére a
Magyarországi Nemzeti és Etnikai
Kisebbségekért Közalapítvány
támogatásával kerülhetet sor.

Előfizetés esetén hivatkozzon a
„HROMADA” névre

Magyarországi Ukrán
Kulturális Egyesület lapja

HROMADA

A címlapon: XII. századi ukrán ikon

A hátlapon: XIV. századi ukrán ikon „Szent György legyőzi a sárkányt”

Tarasz Sevcsenko

L.

Nem kastélyt: kunyhót eszkábálok,
 S köréje kertet nevelek.
 Sütkérezek, járok-kelek,
 Gazdagságot nem is kívánok.
 Hatalmas csend magába von,
 Magányban oly szelíd az álom:
 Egy-két gyermeket álmodom,
 És vidám anyjukat is látom.
 Az ifjúság, feledve régen,
 Visszaoson rejtett ösvényen –
 Te is hozzája tartozol;
 Csendes-csendeskén jársz a kertben,
 Majd harsányan bolondozol,
 Hogy lángot hevíts édenemben.

SZENTPÉTERVÁR, 1860. SZEPTEMBER 27.

Weöres Sándor fordítása

„Fogjatok össze, testvérek...”

1992 óta hagyománnyá vált, hogy a MUKE minden tavasszal ünnepi est keretében emlékezik meg az ukrán költő-óriásról, Tarasz Sevcsenkoról. Március 10-12-én „Fogjatok össze, testvérek...” címen Szege-den, Komáromban és Budapesten rendeznek ünnepi estet a Nagy Kobzos emlékére. Az estek résztvevői egyben először ismerkedhetnek meg Sevcsenko „Üzenet” című magyar-ukrán kötetével, amely a napokban látott napvilágot a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület kiadásában.

Leszja Ukrajinka

RÉGI TAVASZ

Játékos, kedves, bőkezű tavasz volt,
Virágokat szórt, napsugarakat,
Fürgén villant a száz-szárnyú magasból,
Jöttek nyomában zengő madarak!

És minden újra szólt-éledt a fényén -
Zöld zshivajgás visszhangzott, eleven!
Zengett, dalolt, vidult minden - csak én, én
Feküdtem egyedül és betegen.

És azt gondoltam: „Megjött hát valóban,
Derüs ajándékkal mindenkinek,
Csak nekem nem hozott semmit se, rólam
Vígsga teljén - megfeledkezett.”

Dehogyan feledkezett! Tavaszi ággal
Benézett szobámba az almafa,
Levél zöldje villant színnel-fonákkal,
Hullt fehérlő virágok friss hava,

Szél jött. S dala szűk kis kunyhómba
szárnyalt,
Szabadságot jövendölt, tavaszit!
És mind magával hozta a madárdalt,
A kedves erdő friss visszhangjait.

E tavasz-hozta ajándék szívemhez
Örök-eltéphetetlen odanőtt;
Ilyen tavasz sosem volt és sosem lesz,
Mint az, mely ott nyílt ablakom előtt.

1894

TANDORI DEZSŐ FORDÍTÁSA

Legendává vált...

„...Folyton Egyiptomról álmodom...A sors úgy akarta, hogy holmi „Princesse lointaine” - távoli hercegnő - legyek. Élttem Ázsiában, élni fogok Afrikában és aztán ... Egyre messzebb, messzebb vetődöm, míg eltűnök és legendává válok...”

Leszja Ukrajinka

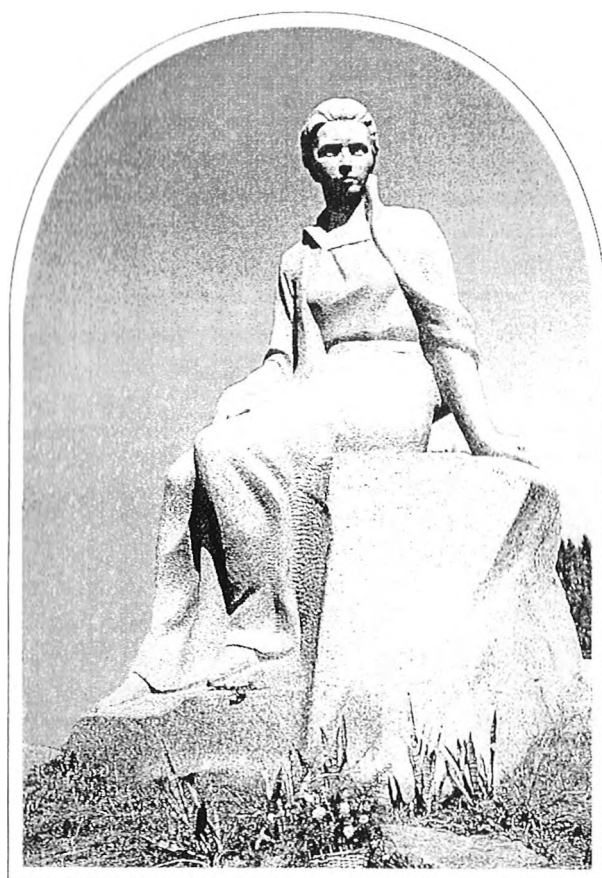
1970. augusztus 28-án T. Szmirnova, a Krími Asztrofizikai Observatórium munkatársa ismeretlen kisbolygót fedezett fel. A 2616. szám alatt nyilvántartásba vett kisbolygót Leszja Ukrajinka tiszteletére a költőnőről nevezték el. A Naprendszer e parányának hivatalos neve:

" Lesya kisbolygó (2616)"

A felfedezést a kisbolygók Egyesült Államokban székelő központja is jóváhagyta:

„DISCOVERED 1970 AUG. 28 BY T.M.SMIRNOVA AT THE CRIMEAN ASTRO-PHYSICAL OBSERVATORY.

NAMED FOR LESYA UKRAINKA, THE PEN NAME OF LARISA PETROVNA KOSACH (1871-1913), AN OUTSTANDING UKRAINIAN POETESS, PLAYWRIGHT AND LITERARY CRITIC.”

Magyarország-Ukrajna: a kisebbségi jogok védelméért

Ukrajna és Magyarország még 1991-ben aláírta az együttműködés alapelveire és a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítására vonatkozó nyilatkozatot. Az abban foglaltak lehetőség szerint maradéktalan megvalósítását szolgálja a kérdéskörrel foglalkozó ukrán-magyar vegyes bizottság.

A bizottság december 16-17-én Budapesten tartotta nyolcadik ülést. A megbeszélés ukrán társelnöke Mikola Rugyko, a Nemzeti- és Migrációs ügyekkel foglalkozó Ukrán Állami Bizottság elnöke volt. A Magyar Köztársaságot Németh Zsolt, a Külügyminisztérium politikai államtitkára képviselte. A tanácskozáson részt vett Hartyányi Jaroslava, az Ukrán Országos Önkormányzat és a MUKE elnöke, Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke, Oreszt Klimpus, Ukrajna magyarországi nagykövete és más jeles személyiségek.

A tanácskozás záróaktusaként Mikola Rugyko és Németh Zsolt jegyzőkönyvet írtak alá, amely elemezte az előző, nyolcadik ülésen elfogadott ajánlások teljesülését, valamint újabb, a kisebbségi jogok érvényesítését célzó ajánlásokat fogalmazott meg az elkövetkező időszakra nézve.

A Mikola Rugyko, Németh Zsolt, Hartyányi Jaroslava és Kovács Miklós részvételével lezajlott sajtótájékoztatón összegezték a bizottság munkáját. Németh Zsolt véleménye szerint a bizottság, olyan eszköz, amelynek közreműködésével orvosolhatóak az ukrán kisebbség gondjai Magyarországon és a magyar kisebbségé Ukrajnában. A politikai államtitkár meglepedéssel konstataulta az ukrainai elnökválasztás eredményét, mondván: „Ukrajna nemcsak elnököt, hanem külpolitikai orientációt is választott”, amely szerint tovább kíván haladni az európai integráció útján.

A bizottság által elfogadott ajánlásokról szólva a politikai államtitkár felhívta a figyelmet arra, hogy ezek tartalmazzák a kisebbségeknek azt a jogát, hogy anyanyelvükön vizsgálhassanak. Németh Zsolt hangsúlyozta továbbá, hogy célszerűnek tartaná, ha jegy-

a MUKE keretében. Mindent egybevetve, a bizottság munkája konstruktív légkörben zajlott – hangsúlyozta Németh Zsolt.

A tanácskozáson bő teret szenteltek a nemzeti-kulturális autonómia megteremtését célzó lehetőségek áttekintésének. Az Ukrajna nemzeti kisebbségeiről szóló törvény kiterjed ezekre a jogszabványokra – hangsúlyozta Mikola Rugyko. Az autonómiát illetően a felek álláspontja közel azonos volt, eltérő vélemények csupán az egyes kérdések megközelítésében, illetve megfogalmazásában mutatkoztak. A magyarok, például az „oktatási kör” fogalmát használják, mi „oktatási rendszerben” gondolkodunk, ami magában foglalja a teljes oktatási időszakot – az óvodától az egyetemig. Mikola Rugyko ugyancsak támogatta a két ukrán tanszék megnyitását – Budapesten és Debrecenben –, valamint ukrainisztikai intézet megszervezését a MUKE keretében.

Az ukrán-magyar bizottság ajánlásaiból

1. Alaptételek

Javasoljuk a magyar félnek, hogy tanulmányozza, milyen módon adhatóak ki ukrán nyelvű okiratok, amelyek tartalmazzák az egyén családi- és utónevét, illetve apja nevét abban az esetben, ha a magyar állampolgárságú, de ukrán nemzetiségű személy nem rendelkezik kétnyelvű születési anyakönyvi kivonattal, továbbá lehetővé kellene tenni ez utóbbiak kiadását – ha a szülők kéri – a Magyarországon született ukrán nemzetiségű gyermekeknek. A vegyes bizottság ajánlja, hogy a két országban a jövőben hozandó új törvények továbbra is biztosítsák a kisebbségek anyanyelvének szabad fejlődését, használatát és védelmét.

Ajánlják a feleknek, hogy biztosítsák a szükséges anyagi és erkölcsi támogatást... a Magyarországon élő ukrán kisebbségnek.

zökönyvben rögzítenék ukrán tanszék megnyitását az ELTE-n és a KLTE-n, valamint egy ukrainisztikai intézet létrehozását

Javasoljuk a magyar félnek, hogy juttassa az igényeinek megfelelő helyiséghez az Ukrán Országos Önkormányzatot.

2. Oktatás

A felek garantálják, hogy nem hoznak olyan intézkedéseket, amelyek az oktatás területén szűkítenék a nemzeti kisebbségek jogait.

Javasoljuk a magyar félnek, hogy hozzon létre ukrán tanszéket a budapesti Eötvös Loránd és a debreceni Kossuth Lajos tudományegyetemeken.

Javasoljuk a magyar félnek, hogy támogassa a MUKE szándékát egy önálló ukrainisztikai intézet létrehozására.

Javasoljuk továbbá, hogy a magyar fél igény esetén – függetlenül az igénylők számától – tegye lehetővé az ukrán nyelvvizsgát valamelyik akkreditált vizsgaközpontban.

3. Kultúra

Ajánljuk a feleknek, hogy járuljanak hozzá a jeles magyar és az ukrán történelmi események megünnepléséhez.

Támogassák a MUKE kezdeményezését a magyarországi Ukrán kulturális napok évente történő megrendezésére vonatkozóan.

Támogatást érdemel a MUKE azon kezdeményezése is, mely szerint a Tihanyi Apátságban emléktábla örökítse meg András magyar király és felesége, Anasztázia emlékét.

Javasoljuk, hogy a magyar fél támogassa a MUKE-t egy könyvtár kialakításában.

Lehetőségeihez mérten támogassa a magyar fél a MUKE másik kezdeményezését: egy kápolna kialakítását.

Javasoljuk a feleknek, hogy továbbra is nyújtsanak anyagi támogatást a magyarországi ukrán és az ukrainai magyar sajtónak.

Javasoljuk a feleknek, hogy járuljanak hozzá anyagilag ukrán költők és írók műveiből összeállított maganyanyelvű, valamint magyar írók és költők alkotásaiból összeállított ukrán-nyelvű antológia kiadásához.

Javasoljuk a magyar félnek, hogy támogassa ukránnyelvű program beiktatását az MTV-1 „Rondó” c. műsorába.

ÚJ LAP A MAGYARORSZÁGI UKRÁNOK KULTURÁLIS KRÓNIKÁJÁBAN

Nemzeti kisebbségek képzőművészeti kiállítása

„Bármely kisebbség fennmaradása, kulturális önazonosságának megőrzése elképzelhetetlen, ha nincs saját alkotó értelmisége.

dezett kiállítás december 18-ai megnyitóján, mégis szinte szó szerint ráillenek az ukrán kisebbségre és művészekre.

Lada Vigh-Denyiszova „A podoli Vérenváltott templom”, Olekszandr Hembik „Esti Budapest”-je és Nadija Puskás „Fácán”-ja csak kicsiny töredékét képezik a gazdag művészi palettának. Lada Denyiszova vásznán nemcsak az ukrán barokk építészeti csodálatos alkotását örökítette meg, hanem arra is képes volt, hogy képe a nemzeti hovatartozás érzését is sugározza.

Gyurkovics Tibor író megnyitja a kiállítást

Szavak, színek, dallamok nélkül elszürkülnek a hétköznapiak. Az ünnepek kötik össze az embereket és a közösségeket, és esztétikum nélkül az ünnep csak sekély mulatság. Hazai nemzetiségeink életteremtését bizonyítja, hogy sok olyan művészt, alkotót tartanak számon, akiket a szűkebb-tágabb közösséghez nemcsak származásuk tudata, hanem művészi munkásságuk egésze is köt.”

Dr. Doncsev Toso, a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány kuratóriumának elnöke a 13 Magyarországon élő nemzeti kisebbséget reprezentáló képzőművészek mindegyikéhez intézte szavait a budapesti Zichy kastélyban ren-

Lada Vigh-Denyiszova festőművésznő az ukrán művészek alkotásainál

Titokzatosság lengi körül az „Esti Budapest”-et. Az érzékeny kézzel

megformált „Fácán” gobelinen az élő természet színpompás világa vonzza a tekintetet.

Művészeink alkotásai azonban nemcsak esztétikai-érzelmi szempontból értékelhetők. Ezelőtt is megjelentek már kiállításokon – egyéni vagy csoportos tárlatok keretében –, de még sohasem mutatkoztak be egy nemzeti kisebbség képviselőjeként. Ez a debütálás nemcsak egyes művészek bemutatkozására adott lehetőséget, de megmutatta azt is, milyen művészi teljesítményekre képesek a Magyarországon élő ukrán művészek. A nemzeti kisebbségek első, 1994-ben Baján megrendezett kiállításán nyolc nemzetiség alkotói között még egyetlen ukrán sem volt.

Ezért is tekinthető rendkívül jelentősnek az ukránok részvétele a Zichy kastélyban rendezett kiállításra, hiszen ezzel új lapot nyitottunk a magyarországi ukránok kulturális életének krónikájában. A tárlat bebizonyította, hogy az itteni ukrán közösségben vannak olyan művészek, akik képesek megalapozni a magyarországi ukrán művészeti életet. Nem alaptalan a reményünk, hogy a MUKÉ és az ukrán önkormányzat védőszárnyai alatt újabb és újabb művészeti alkotások születnek. A Kisebbségek napja keretében megrendezett kiállítás megnyitóján részt vett Orbán Viktor miniszterelnök, az Országos Ukrán Önkormányzat és a MUKÉ vezetősége, valamint a többi nemzeti és etnikai kisebbség képviselője.

Tudósítónktól

LESZJA UKRAJINKA – EGYIPTOMI FESZTIVÁLOKON

Magyarországon divatba jött Egyiptom. Két éve egymás után rendezik szerte a többnapos fesztiválokat, ahol kiváló kutatók, akadémikusok adnak ízelítőt a Nílusvölgy életéből, a kopt, az iszlám és persze a fáraókor kultúrából. Székesfehérvár, Győr, Szombathely és legutóbb Pécs hirdette meg e nagyszabású rendezvényt.

A fesztiválok egyik állandó meghívott előadója Grigássy Éva költő, műfordító, aki elsőként vállalkozott az óegyiptomi költészet hieroglif szövegből való művészi megszólaltatására – magyarul. Előadásai valójában szerzői estek, ahol magnóról, videóról, vagy éppen saját előadásában mutatja be fordításait.

Ám a közönség meglepetésére – mint a sajtóvisszhang is tanúsítja – előadásait az ukrán klasszikusokkal kezdi, akiknek műveit fordította és akik az ókori Egyiptom felé terelték érdeklődését. „Ezek a nagyműveltségű írók és poéták – mondja – már a 19-ik század végén szinte tudományos alaposzággal ismerték az akkor még fiatal egyiptológia eredményeit.” (Champollion csak 1822-ben fejtette meg a hieroglifák titkát!)

Különös hangsúllyal méltatja Leszja Ukrajinka egyiptomi költészetét, mely a világirodalom igazgyöngye. Nagy elődjének és példaképének vallja a költőnőt, aki az elsők között tolmácsolta műfordításban az óegyiptomi költészetet, német egyiptológusok

tudományos feldolgozásai alapján.

Nagy taps kíséri Ukrajinka „Tavaszi Egyiptomban” című ciklusának csodálatos versét, a „Hamszin”-t és lassan fél ország várja Grigássy Éva kötetét, melyben közli Ukrajinka egyiptomi verseit, elemzi a fiatalon elhunyt költőnő utolsó, egyiptomi ihletettségű alkotói korszakát és bemutatja egyiptomi lakhelyét, melyet ő kutatott fel.

Hegedűs G. László
(Pécs)

EGYÜTT ÜNNEPELTÜK A KARÁCSONYT

Marija Ploszkina szakácművészetét dícsérte az ízletes ukrán derelye.

A kínálat szemet gyönyörködtetően gazdag és változatos volt. A hideg előételek mellett az ingyencsek ízelítőt kaptak a magyar és a bolgár konyha remekeiből, megkóstolhatták az ukrán borscsot és derelyét, valamint a különféle édességeket, üdítő- és szeszesitalokat. Többen saját termésű borral, hazai pálinkával és süteményekkel járultak hozzá a választékhoz. Kellemesen érezték magukat a MUKE és az önkormányzat tagjainak körében az Ukrán Nagykövetség munkatársai és családtagjaik, Oreszt Klimpus nagykövettel az élen. Felbukkant az ünneplők között Krocskó József, több-

előadott jelenetek. Először Hartyányi Jaroszlava köszöntötte az egybegyűlteket a MUKE és az Ukrán Országos Önkormányzat nevében.

– Már nem először gyűltünk össze, hogy a hagyományok szerint januárban megünnepeljük szívünk legkedvesebb ünnepét – kezdte köszöntőjét Jaroszlava asszony. – A Karácsony elsősorban családi ünnep. Mi már régóta egyetlen olyan nagy család vagyunk, amelyik maga

A Magyarországon élő ukránok a pravoszláv hagyományok szerint ünnepelték a karácsonyt a Bolgár Kultúra székházában.

Az ünnepi díszbe öltöztetett asztalok körül foglaltak helyet január 8-án a MUKE tagjai, a kisebbségi önkormányzatok képviselői és az ukrán kultúra tisztelői – mintegy 200 ember. Családok tucatjai jöttek el a bensőséges ünnepségre. Két család, Hartyányiék és Lajgúték számára a szokásosnál is különlegesebb volt ez a Karácsony: meglátogatták lányaikat és azok családját az Ukrajnában élő szülők. Többen voltak Grexiák is. Családi körben karácsonyozott a "Ruszcalka" trió énekesnőjének Liliana Grexiának a nagymamája. Egyébként a nagymama és Ludmilla Szljuzko készítették az ünnepi asztal remekbe sikerült főfogását, az édesrizskását, a "kutyát". Natalia Vass, Natalia Drahomanova és

köré gyűjti mindazokat, akik tisztelik hitünket, kultúránkat, hagyományainkat – nemzeti hovatartozástól függetlenül. Hagyományainkat a szüleinktől örököltük és szeretnénk tovább adni gyermekeinknek.

A MUKE és az UOÖK elnöke jó egészséget, boldogságot és békés családi életet kívánt a jelenlévőknek:

„Áldja meg Önöket és családjukat az Isten 2000-ben! Óvja Önöket az új esztendőben Krisztus szelleme!”

Köszöntötték a megjelenteket a fővárosi (dr. Piller Katalin), az újbudai (Ladányi Erzsébet), a komáromi (Jurij Kravcsenko) és a szegedi (Sajtos Natália) ukrán önkormányzatok vezetői.

A köszöntők elhangzása után a műsoros estek állandó háziasszonya, Ludmilla Szljuzko lépett a színpadra, hogy bekonferálja a szereplőket: a Ruszcalka-triót, a Vasárnapi iskola alsó- és felsőtagozatos tanulóit, Hanna Ljahovics

szőrös ukrán teniszbajnok és családja, dr. Megyeri György, minden eddigi ukrán karácsony résztvevője s még sokáig sorolhatnám...

A kellemes hangulatot csak fokozták a feldíszített karácsonyfa körül

BÉKÉS, VIDÁM, DERÚS

A MUKE tevékenysége sok tekintetben hasonlít a minden tavaszon új rugyeket hozó fához, hiszen évről-évre nagyobb és erősebb lesz, hogy teret biztosíthasson mindazoknak,

akik munkájukkal és ötleteikkel tenni kívánnak az ukrán kultúráért és oktatásért, a magyar-ukrán kulturális hagyományok gazdagításáért.

Az Egyesület már megalakulásakor úgy döntött, hogy kétszer ünnepli meg a Karácsonyt: nemcsak az ukrán pravoszláv, hanem a magyar római katolikus szokás szerint is. A két hagyomány csak részleteiben tér el egymástól, de egyik sem fedti el a legfontosabbat: a magasztos szellem születését. Ez az ünnep mindenki számára a béke, a vidámság és a derű ünnepe.

Ilyen hangulat uralkodott december 16-án az Akadémia u.1/3. szám alatti díszteremben, ahol a Fővárosi Ukrán Önkormányzat ünnepelte a Karácsony eljövetelét római katolikus hagyományok szerint, követve a

Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület példáját.

– Örömmel vesszük át ezt a hagyományt – kezdte köszöntőjét dr. Piller Katalin, a Fővárosi Ukrán Önkormányzat feje. – Szeretettel köszöntöm vendégeinket, mindenkinek kellemes Karácsonyt, jó egészséget, boldogságot és békét kívánok.

Ludmilla Szljuzko műsorvezető bevezetőjében kitért arra, hogy a két nép karácsonyi szokásai sokban hasonlítanak egymásra. Kifejező, szemléletes példái voltak a két, szellemiségében azonos, ám nemzeti-vallási szempontból némileg különböző hagyományoknak a Hartyányi Nikolett és Greksza Lilija által előadott dalok. A lányok Magyarországon születtek, itt élnek, de egyformán fogékonyságuk a magyar és az ukrán kultúrára. A maguk módján, dalokban interpretálják a két nép művészeti értékeit.

„Jó estét, Uram!” – szólal meg harmonikus egységet alkotva a két leányhang, hogy azután eljusson a dal fő mondanivalójához:

„Örvendj, Föld, Isten fia megszületett!”.

Alighogy végighömpölygött a ternen ez a melódia, máris felhangzik, immár magyarul a „Csendes éj, szentséges éj”. Tulajdonképpen az egész koncert a karácsonyi ünnepkör ha-

gyományörző dalaiból összeállított színes csokor volt. Magyar és ukrán karácsonyi énekek, a fenyőfa körül előadott táncok és versek – mind ezeknek tanúi és résztvevői voltunk ezen a Szentestén. Mint egy nagy, összetartó családban. Az ünnep sikeréhez nem kis mértékben járult hozzá egyesületünk két kiváló énekesnője, Hanna Ljahovics és Beregszászi Olga énekesnők, Garai Róbert színművész, az ukránok nagy barátja, valamint a Zeneművészeti Szakiskola növendékei (Szabó Anna vezetésével).

A program záróakkordjaként, a hangulatos gyertyafényben az összes vendég együtt énekelte a bűnbocsánatot és a lélek örömét hozó Isten-gyermekek születését dicsőítő karácsonyi dalt.

A MUKE ezennel átruházta a Fővárosi Ukrán Önkormányzatra a „magyar” Karácsony rendezésének jogát. Minden jel arra mutat, hogy a stafétabot jó kezekbe került. A Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület által elültetett vessző gyökeret eresztett, erősödik, s ez az, ami örömmel tölt el bennünket.

Tudósítónktól

folytatás az előző oldalról.

énekesnőt. Felhangzanak a réges-régi, de még ma is élő Koledáló énekek, a Vasárnapi iskolások betlehemi játékában megelevenednek az ősi mesealakok, az ördög, a cigány, Baba-Jaga (a boszorkány) és az „ellentábor”: az iskolások, a kozák, a betlehemesek, még Szent Miklós is megjelenik.

A műsort a dolinai (Ivano-Frankivszk megye) "Kontraszt" együttes zárja az ünnephez méltó emelkedett dallamokkal, amelyek ukrán népdalokkal váltakoznak.

A mulatság késő éjszakáig tartott. Az est vendégei közelebb kerültek egymáshoz, elteltek vidámsággal és egy szebb jövőbe vetett reménységgel.

Az Ukrán Kultúra Napja – Magyarországon

Egyesületünk és az ukrán önkormányzatok február 20-án első ízben rendezték meg Budapesten az Ukrán Kultúra Napját.

A Várban ünnepélyes külsőségek között koszorúzták meg a volt Magyar Királyi Nyomda falán lévő emléktáblát, melyet egyesületünk helyezett el két évvel ezelőtt ugyanezen a napon a Ruszalka Dnyisztrovaja első ukrán költői antológia megjelenésének 163. évfordulójára.

Ezt követően Lada Vigh-Denyiszova neves festőművész kiállításának műsorral egybekötött megnyitására került sor a Fővárosi Ukrán Önkormányzat Akadémia utcai székházának színháztermében.

A Vernisage-t állófogadással egybekötött baráti beszélgetés zárta be.

Képriportunkat lásd az ukrán rész 11. oldalán.

Mindig megilletődök, valahányszor olyan művészekkel kerülök élet-közelbe, akik a pódiumon elbűvöltek. De Ljahovics Anna nemcsak engem bűvölt el. Ferteges taps kíséri minden fellépését, és több koncertlátogatót ismerek, akik azért járnak el Kulturális Egyesületünk rendezvényeire, hogy hallhassák a kárpátaljai

LJAHOVICS ANNA

énekesnő kivételes szépségű drámai szopránját.

Most itt ül velem szemben, rivaldafény, hímes ukrán blúz, nagystélyi nélkül, szerény eleganciával, érett nőiségében is hamvasan s arról beszélgetünk, hogyan találkozott a zenével.

– A mi családjunk ének-lő család volt. Apu órásmester létére mandolinon is nagyon szépen játszott. Meleg baritonját szinte most is hallom. A dallamok fülbemászóak voltak. A nővérem, meg én úgy zárkóztunk fel a családi együtteshez, hogy észre sem vettük.

Mind a ketten hivatásos énekesnők lettek. Egyik itt dalol, a másik amott. Közöttük az ország-határ.

Bezzeg a „vándordalok”, amelyekkel nevelődtek, nem ismertek határt. Szabadon kószáltak évszázadokon át hegyen-völgyön-rónaságon, nem törődve a térkép változásaival. A dallamuk egy volt, a szöveg

kétféle s a magyar-ukrán változat tartalma, hangulata olykor homlokegyenest különbözött. Volt mit rendszerennie Miloszlavszkij-nak, a híres népdalkutatónak, aki összegyűjtötte a kárpátaljai vándordalokat.

– Mi mind a kettőt énekeltük. Kevert család voltunk, ahogy mifelénk mondják. Kevert volt a beszédünk is. Egy mondat magyarul, egy ukránul. Sokan csodálkoztak rajta, de nekünk ez volt a természetes.

Elidőzünk a keveredés, különválás, egybeolvadás gondolatánál, mely napjainkban, az új népvándorlás korában, beszéd tárgya az egész világon. Anna azokról a rejtélyes hasonlóságokról elmélkedik, melyek az egymástól legtávolabbi népek zenei motívumaiban észlelhetők.

– Úgy érzem, mindnyájan egy forrásból jöttünk a világra. És ez a forrás fel-felbukkan, bármennyire különbözünk látszólag egymástól.

Valamiképp tehát minden mindennel összefügg. S az egyetemes emberi sorsot a szerteágazó sor-sok alakítják. Mint ezé az ősforráson tűnődő asszonyé, aki a dal adományát kapta útravalóul.

– A hangomat a szüleimtől örököltém, – meséli, – de a hivatást a szomszédasszonynak köszönhettem.

Ki tudja, miféle rendezés intézte úgy, – melynek láthatatlan beintését lépten-nyomon tapasztaljuk, – hogy egy érdemes opera-énekesnő éppen ungvári fellépése során döntötte el, hogy visszavonul, mi több, hogy épp Ljahovicsék tözsomszédságában talált hajlékára.

– Neki köszönhettem, hogy már gyermekkoromban megismerhettem Mozartot...

A nagyműveltségű énekesnő nemcsak taníttatta a kislányt, akinek hangjára nyomban felfigyelt, de bevezette a zenetörténet birodalmába. Elmagyarázta, hogy a zenei korszakok és az azokat fémjelző stílusok nem véletlenül s nem csupán egy-egy lángelme szüleményeként keletkeztek.

– Megtanított arra, hogy a dolgot sohasem önálló jelenségként kell szemlélni, hanem történelmi háttérükben, s hogy fel kell fedezni köztük az összefüggéseket.

Életre szóló tanítás volt. A daloló kislány a zene mellett a történelemnek is rajongója lett. Még ma is úgy vesz, akár egy regényt is a kezébe, hogy először átlapozza: van-e benne történelem.

– Aki nem érti a múltat, nem értheti meg a jelent sem, – fogalmazza újra a Hérodotosz-i szentenciát, melyet mintha máig sem szívlelt volna meg az emberiség: “A történelem az élet tanító-mestere”.

De az a jelen, melynek megértése talán a legnagyobb lecke volt számára, még messze van. Egyelőre az iskolánál tartunk, ahol egy kimondhatatlan nevű zene-tanár – Rihard Rajmondovics Stanpuhler – figyel fel hangjára, színészi átélésére és szinte természetes, hogy Anna, miután végigszólózza az iskolás éveket, a megyei filharmoniójánál köt ki. Igaz, még csak az énekkarban. Ám a karmester hamarosan felfedezi a kórusban is felfénylő szopránt s megszületik a döntés: ezt a hangot fejleszteni kell. És néhány év múlva Anna énektanári és előadóművészi diplomával kerül vissza a filharmonióhoz. Most már szólistaként.

– Nagyon szerettem Csajkovszkij, Rimszkij-Korszakov operáit, a Schubert dalokat és persze Mozartot, de a klasszikusok mellett szívesen énekeltem románcokat, operettet, sőt, magyar közönség előtt magyar dalokat is.

91-ben az együttes vendégszereplésre jött Budapestre. S ekkor történt valami Anna életében, amiről csak ennyit mond, sejtelmes mosollyal:

– Egy nagy találkozás...

A szív szavát követve búcsút mond az ungvári filharmoniójának, búcsút a Kárpátoknak.

Budapest!

Anna elragadtatással járja a várost, nem tud betelni a szecessziós építészet gazdagságával.

– Úgy gondoltam, az új forduló előtt pihenek egy évet...

Megengedhette magának. Pályája csúcán volt, a közönség ünneplése még körülötte zsongott. Csak egyre nem gondolt. Sem ő, sem akkor még talán senki: a

világon végigsöprő gazdasági válságra. A magyar zenei élet, melybe a bekapcsolódás oly magától értődőnek ígérkezett, alapjaiban megrendült. Kiváló zenészek százai előtt zárulnak be a koncerttermek. A komolyzene hanyatlása is már-már világméretű, még a bécsi Sängerknaben intézménye is elbocsátja tanerőinek nagy részét, akik maguk is neves énekesek.

Hogyan tovább?

Anna ismerősei nem hittek a fülüknek, mikor meghallották, hogy Anna egy gyermekotthonban vállalt nevelői állást. A kényszer vitte rá, de rádöbrent, hogy ami elé a sors kifürkészhetetlen akarata állította: a szeretet iskolája. Nem kisebb feladat várt rá, mint a mindenkitől elhagyott gyermekekkel megsejttetni az édesanya fogalmát.

– Én, aki meleg családi körben nőttem fel és csodálatos anyával áldott meg az Isten, el se tudtam képzelni, hogy olyan gyermekkor is lehet, amelyikből hiányzik a szeretet.

Mostanában sokat emlegetik ezt a szót. És sokan összetévesztik valami szép ajándékkal, vagy egy tábla csokoládéval. Anna már tudja: a szeretet mindennapi harc az emberért. És megpróbálja valamiképpen azt nyújtani ezeknek a gyerekeknek, amit ő kapott valamikor.

Itt akár be is fejezhetnénk. Egy énekesnő arcképével, aki a törté-

nelem kényszerpályáján (belátva annak törvényszerűségét!) sajnó szívvel, de zokszó nélkül lemond a közönség-sikerről s beletekintve az emberi tragédiák feneketlen kútjába, vigasztalásul az elhagyott gyermekeknek dúdolgat.

De történetünk korántsem ért véget. S a folytatás kulcsa az anyanyiszor ismétlődő, már-már banálisnak tűnő mondat: megalakult az Ukrán Kulturális Egyesület.

Annához is eljut a hír. S a következő nagyszabású ünnepi estén újra felcsendül a ritka szépségű hang, új lelki tartalmakkal gazdagodva.

Ljahovics Anna ma ukrán népdalokat énekel, mint a boldog gyermekkorban. De ami akkor öntudatlan öröm volt, most az elhivatottság legmagasát jelenti számára: az ukrán föld, az ukrán néplélek ősi üzenetét dalolja hazájuktól elszakadt honfitársainak és az új hazának. S a nyiladozó horizont már álmokat ébreszt.

– Szeretném megismertetni a magyar közönséggel a mai ukrán zeneirodalom dalait. Csodálatos művek vannak köztük, amelyeknek itt hírét sem hallották. Az Egyesület kiváló zongoristái közül biztosan sikerül partnerre találnom.

Most már csak az éneklő Ljahovics-család legifjabbjáról kellene szólnom, Anna leányáról, a légies, szőke Renátáról, aki szintén itt él Magyarországon, a nemrég alakult “Ruszalka-trió” tagja

s aki ugyanúgy kezdte a dalolást, mint valamikor Anna – az édesanyjával. De vele majd “Új hajtások” sorozatunkban találkozhatnak olvasóink.

*Lejegyezte
Grigássy Éva*

Kis magyar Barátaink!

Ismerkedjete meg ukrán pajtásaitok mulatságaival, dalaival és még sok egyébvel, amiről eddig talán sose hallottatok.

Köszöntétek mindjárt ti is Leszja Ukrajinkát, a híres költőnőt, aki 129 éve született, de verseivel ma is közöttünk van.

* * *

Már melegít a tavaszi napocska,
Az álomfű is bontogatja szirmát,
Már köpüli a kakukk a vajacskát,
Piros csizmáját pekesen felölti
És számlálgatni kezdi éveinket.
Szárnyas vendégeink megjöttek messzi tájról
S a csöppke vadkacsák ott lubickolnak
A tiszta tó vizén, sárgapihésen...

Szólások-mondások:

Bundát vett Március - ámde harmadnap eladta.
Március melege, akár a mostoha simogató keze.
Márciusban a bunda gomb nélkül is meleg.
Március szeszélyes: hol sír, hol nevet.

Virágban gazdag a tavasz, de kenyerét az ősztől kapja.
Indulj, kozák, a mezőre, sír a tavasztól a tőke.
Aki áprilisban nem vet, szeptemberben nem is arat,
Áprilisban fecske köszönti a napot s, fülemüle búcsúztatja.

KACSKARINGÓS TÁNC

Tavaszköszöntő

„Vesznyanka”

Itt a tavasz! Ukrajnában a gyerekek ősidők óta dallal, tánccal, vidám játékokkal fogadják a várva-várt vendéget. Márciusban kimennek a rétre, hogy tavaszköszöntővel, "vesznyankával" ünnepeljék meg a természet feltámadását.

A gyerekek ukrán népviseletben vannak. A kislányok színpompás szőtt kötényszoknyában, "zapaszki"-ban, szalagdísszel, "sztricski"-vel vagy koszorúval, "vinocská"-val a fejükön. A kislányok hímzett ingben, "visita szorocská"-ban, mellénykében, "kiptar"-ban, derekukon övvel "krajka"-val.

Kacsaringós táncnak
Se vége, se hossza,
Körbe-körbe addig járom,
Míg kiútját megtalálom.

És minden vesznyanka kacsaringós tánccal, "krivij - tanec"-cel kezdődik s azzal is ér véget.

Táncoljátok ti is!

Kacsaringós tánc

Azt mesélik, ezt a táncot akkor találták ki, mikor a tatárok portyáztak az ukrán földön. Az apák megtanították a gyerekeket, hogyan gabalyítsák össze a lábnymukat, nehogy az ellenség ezt követve eljusson a falujukba.

Háromszögben három karót vernek be a földbe. A gyerekek kézenfogják egymást, kettős sorban, egymással ellentétes irányban körbetáncolják a karókat és kacsaringós dalocskát éneklük.

Lajgút Szvitlana

Elmúltak a téli ünnepek. Örömet lelte bennük fiatal és öreg, ámde ami elkezdődik, annak előbb-utóbb vége szakad. Az ünnepi multságok búcsúztatója a Húshagyó, avagy a Megkövető Vasárnap. Az ezt megelőző hetet Vajashét-nek hívják.

A Vajashét fő étké a vajban megfogatott túrós, tejfölös derelye, meg a hajdinadarából készült, vajban vagy disznózsírban kisütött lepény. Mind a kettő hagyományos étel Ukrajnában, bár hasonló lepényt más szláv népek is készítenek. Ez a hagyomány az ősidőkből ered, mivel a szláv nyelvű Szentírásban már Dávid ki-

rály is "serpenyős lepénnyel étette a népet". Húshagyó vasárnap - a szólásmondás szerint - még a muzulmánok is derelyét esznek, rólunk, pravoszlávokról nem is szólva.

Régen, e böjt előtti napon a falusiak sorra járták a rokonokat és az ismerősöket, hogy "megkövessék" őket, kérve, bocsássák meg mindazt a bántalmat vagy vétket, amit az év folyamán elkövettek sérelmükre. Meg a temetőbe is elmentek, hogy a holtaktól is bűnbocsánatot nyerjenek.

Mikor az élőket járták sorra, belépvén a

gyermekek előtt is:

- Bocsáss meg nekem!
- Isten megbocsájt.
- Bocsáss meg másodszor!
- Isten megbocsájt.
- Bocsáss meg harmadszor!
- Isten megbocsájt.

Szentül hitték, hogy az Utolsó ítélet ezen az estén köszönt be. A jámbor istenfélők Húshagyó vasárnap ki sem tették lábukat a házhól, kortynyi pálinkát sem ittak, otthon gulbasztottak, elkövetett bűneiket számolagatva...

HÚSHAGYÓ VASÁRNAP

Elkezdődött a Nagyböjt - a leghosszabb az esztendő négy böjtje között. Húsvét előtt négy héttel kezdődik és Húsvét vasárnapján ér véget. Ez a böjt a legszigorúbb, mivel nemcsak az ételital fogyasztását korlátozza, hanem tilalmat szab minden rendű-rangú vigalomnak.

Böjt idején a faluban jócskán lelaynhult a társas élet. Megesapillantak a multságok s ha össze is jöttek a vicsornyicákra, a lányok, asszonyok jószereivel csak fontak, hímezgettek, mivel úgymond "Isten is eledel nélkül vala negyven napideig a pusztában", ezért az emberfiának bűn a vigadozás.

A NAGYBÖJT

Az étkezés korlátozása elpihentette a szervezetet a húsevő időszak zsírban bővelkedő ételei után. No de éppenséggel a böjt sem jelentett túl nagy megpróbáltatást a gyomor számára. Habár csaknem két hónapig tartott, a falusiaknak nemigen kopott fel az álla. Jó-előre gondoskodtak savanyú káposztáról, gombáról, aszalelékekről, füstölt, sózott halról, olajról. Az ukrán népi konyha gazdagsága lehetőséget adott a legváltozatosabb táplálkozásra, a zamatos reggelikre, ebédekre, amikor borscs, köleskása, savanyúság, aszalt

gyümölcsből készült kompót került az asztalra.

Az érzelmes, poétikus ukrán lélek, persze, nem tudott megenni hét héten át énekszó nélkül. Hiszen a nép a legkeservesebb időkben is dalba öntötte bánatát. Ezért aztán, az emberek, a legszigorúbb egyházi tilalom ellenére is szerét ejtették, hogy utat engedjenek érzelmeiknek. A néprajz-tródiom megemlékezik az úgynevezett "böjti dalok"-ról. Igaz, hogy ezeket csak egymagukban s félhangon dalolták, de mégis csak dalolástak. Íme, az egyik böjti ének:

*Az utcánkban erre-arra, az utcánkban erre-arra
Minden legény, hej, de nyalka, minden legény, hej, de nyalka,
Ám Vaszilnak még sincs párja, ám Vaszilnak még sincs párja,
Ő a nyalkák legnyalkábbja, ő a nyalkák legnyalkábbja.
Hét pár csizmát elkoptatott, hét pár csizmát elkoptatott,
Oly sokat járt-járogatott, oly sokat járt-járogatott,
Anyósasszony hogy dicsérje, anyósasszony hogy dicsérje,
Szanduska hogy fogadja szívébe, Szanduska hogy fogadja szívébe.*

Ljudmilla Szljuzko

Hrihorij Koszinka

FAUST

Az elbeszélés a továbbiakban megrázó drámaisággal ecseteli a szovjet börtönélet kegyetlenségét, a más-más politikai csoportosuláshoz tartozó foglyok mindennapi marakodását és összebékülését. A mű teljes terjedelme meghaladja lapunk kereteit, ám a befejező részben tanúi lehetünk a paraszt-felkelő Kononcsuk utolsó óráinak azon a karácsony éjszakáján, amelynek adventi szakában a történet kezdődik. Koszinka elbeszélésének tragikus hitelességét az író további sorsa pecsételi meg, hiszen később őt is ugyanúgy vezették ki egy cellából a vesztőhelyre, mint a Podilja-i Faustot.

– Hojdada-hajda, hojdada-hajda...

– Hallgasd csak, – szól oda nekem Faust, – úgy danolják ezt a nótát, mint akik a tulajdon bánatukat isszák... Igaz-e? De nekem, úgy vélem, nincs miért bánkódnom. Mert csakugyan, olyan nagy boldogság, gyönyörűség jutott ki énnékem, hogy még most is kóvályog a fejem, ha eszembe jut a múlt... Volt egy lovam, Szikra s mikor a századunk kivágtázott a rengetegből, nóták virágoztak a lovak sörényén, a zöld erdők utat terítettek elénk, mi magunk is zöldellettünk, akár csak az erdő, olyan fiatalok voltunk, olyan szilajok... Ha elhangzott a parancs: „Lovasok, lóra!” – repültünk, mint a szél, sarkantyunk pengetve kantárunk csergetve, még a lovak patkói is csicseregtek, úgy suhantunk az ukrán rónákon, karhosszra a végestelen erdő. Tüzet hozott egyszer az éjszaka, lángoltak az erdők...

Ismét rázendítettek, ezúttal egy régi börtön-nótára:

„Visszhangoznak lépteik...
Katorgára visznek valakit.”

– Elhallgassatok! Nem virulnak, sose, virulnak már nóták a lovam sörényén. De én mégse búslakodok: a jövőendő nemzedékért halunk meg.

Az ajtóhoz ment és hosszasan böngészte a körömmel rákapart írást:

„Itt volt az utolsó éjszakánk... Népünk szabadságáért pusztultunk el, aki belép ebbe a cellába, emlékezzen reánk... Vér áztatja az ukrán földet, e föld gyermekei szláv népek börtöneiben rohadnak, mert ők maguk sem mások, mint rothadás. Holt tetemek... Akarat nélküli bábuk, akikben meg a kívánság sincs meg, hogy...”

A többi úgy össze volt maszatolva, hogy nem lehetett elolvasni.

Faust csak állt és töprenkedett. Távol álltak tőle az efféle szavak, fel se fogta a halálraítéltek sirámát.

„Utolsó éjszakánk” – csak ez ragadt meg az emlékezetében. Neki, Konyusinnak vajon mikor jön el az éjszakája? Erőtlenül huppant le a vaságyra. Már maga se tudta, álmom volt-e az élete, vagy valóság. Emlékezni próbált...

... Tetés tál „kutyá”, abbiza... még sehol sincs Szikra, még nem virít nótá az erdők fölött. Anyja az asztalnál áll s a mécseseket gyújtogatja a szentképek előtt.

– Itt a szenteste, gyerekek, hagyjátok abba a rakoncátlankodást.

A ház agyagpadlója, amit Okszanika kent fel, csakúgy csillog, vidáman, boldogan csillog a mi gyerek szemünk is... Anyánk nem haragszik, mikor a kis Jacko követelőzve ráncigálja a szoknyáját:

– Az első pirog az anyém, mama!

– Jól van, Jacko, a tiéd... Ki másé lehetne? Csakis a tiéd.

Megsimogatja sündisznó buksiját és apushoz küldi. Apusnak rácsillan a szeme, mint szent Mikulásnak a jámbor hívőre, Jackot jobbára ülteti, Nasztuskát baljára, abbiza...

Sűrű-forog körülöttük a büszke Okszanika, ő a legidősebb, az anya jobbkeze. Okszanocska hajfonatában, emlékszem, úgy virított a szalag, mint a pipacs.

– Milyen fántos jányka lesz belőle, – gondoltam.

Okszanocska rám nézett és elnevette magát:

– No nézd csak az úrfit! – mondta. – Ha megunja az utcán, hazajön látogatóba, de bezzeg fát vágni... azt csinálja apus! – szegte kedvét Okszanika, rápírtva. Apus mintha meg se hallotta volna, ősz feje holmi mesefélét duruzsolt a gyerekeknek:

– Mi már nem érjük meg azt a boldogságot, pedig eljön, kis pulyám, bizony, eljön... Földet kap majd akkor minden szegény ember...

Asztalon a tetés tál „kutyá”. Szenteste.

Faust leveszi a priccscról a tarisznáját, kioldozza, oda-megy Kononcsukhoz és azt mondja:

– Azzal büszkélkedett, bátyó, hogy van egy fia. Csakhogy az nem hozza ide a vacsorát. Fogadja el az enyémet, ma én leszek a vendége.

Majd Kljencovhoz fordul:

– Sose örüljön, tiszt uram, hogy engem kivégeznek. Ne felejtse: százak elhullanak, ámde ezek állnak helyettük a csatasorba...

Malamet az istenhez imádkozik. Este. Éj.

Faust mozdulatlanul üldögélt egy órahosszat, a szeme sarkából méregetett minket, mindnyajunkat és halkán susogott valamit. Áztán felállt s megkérdezte Jackivszkij urat:

– Hova lett a kerek sapkád a sasokkal, Jackivszkij, he? ... Adjatok vizet!

Emelt hangja suttogásba tompult:

– Halljátok? Sztarozsuk már olvassa a névsort...

Még mohón lehajolt a vizes vederhez és ivott. Ez volt az utolsó tudatos cselekedete, többé nem eszmélt fel, megháborodott, a levegőt markolásztá, mintha el akarná kapni a lova gyeplőjét... Fel-alá rohangál a cellában és torkaszakadtából üvölti:

– Lovasok, lóra! Roham!

– Fiúk, kinek a lova fut Szikrával? A vérem kell Sztarozsuknak? Ehol e, igyad!

Csuklóját belevágta az ajtó elébe, véresre sebezte a kezét, majd mindnyajunk döbbenetére pingálni kezdett a falra egy nagy „U” – betűt. De nem fejezte be, újra üvölni kezdett, hogy rengett belé a cella.

– Lovasok, lóra! Igazodj! Rohamra fel!

... Sztarozsuk állt a cella küszöbén. Megragadta Faust véres kezét, erősen megszorította, zavaros szemével végignézett mindnyajunkon és kivonszolta Konyusint a cellából. Utoljára...

A rémület csendje nehezült a cellára. A szomszéd cellában, az „elsőfokú”-ban diákok énekeltek, még újoncok voltak a börtönünkben:

Széles Föld, örvendezz,

Isten fia megszületett...

Kononcsuk markában szorongatta a falás kenyeret, amit a Podilja-i Faust adott neki és zokogott...

(1923 IV. 2.)

GRIGÁSSY ÉVA fordítása

Ukrán Országos Önkormányzat
1066 Budapest, Zichy Jenő u. 10.

PÁLYÁZAT

Az Ukrán Országos Önkormányzat pályázatot hirdet az általa létesítendő és támogatásával
működtetni kívánt

Magyarországi Ukrainisztikai Intézet

vezetői munkakörének - megbízási szerződés keretében történő - betöltésére.

A megbízandó intézetvezető feladata:

- a hazai, anyaországi és nemzetközi kapcsolatok ápolása és fejlesztése,
- az Intézet kulturális, hagyományőrző és tudományos kutatási tevékenységének irányítása, a munkatársak
ezzel kapcsolatos munkájának koordinálása,
- kapcsolattartás az ukrán nyelvet oktató magyarországi és külföldi főiskolai és egyetemi
Tanszékekkel, Intézetekkel,
- az Intézeti Tanács munkájának irányítása,
- az Intézet képviselte minden olyan fórumon, amely annak tevékenységét érinti,
- az Ukrán Országos Önkormányzat testületi határozatainak szellemében eljárni,
- az Intézet adminisztratív ügyeit (pályázatok, publikálás, nyilvántartás, elszámolás, stb.)
az Alapító útmutatásai alapján önállóan is felelősséggel intézni.

A munkakör betöltésének feltételei:

- magyar állampolgárság,
- felsőfokú iskolai végzettség,
- elismertség a hazai tudományos körökben,
- az ukrán és a magyar nyelv egyaránt magas szintű ismerete,
- ötéves vezetői gyakorlat hasonló tevékenységi körben.

A munkakörre szóló megbízási három évi időtartamra vonatkozik, mely meghosszabbítható.

A pályázathoz mellékelendők:

- személyi adatok,
- a munkakör feltételeinek meglétét bizonyító igazolások,
- szakmai önéletrajz, magyar és ukrán nyelven,
- az Intézet működtetésére vonatkozó koncepció rövid leírása.

A pályázat benyújtásának határideje: 2000. március 31.

Az értékelést és döntést a Kiíró testület végzi és hozza meg, melynek eredményéről a
Pályázókat 2000. április 12-ig értesíti.

Budapest, 2000. február 14.

